

Resolusjoner

Senterpartiets landsmøte 2025

Alle innkomne resolusjoner

Oppdatert 20.03.25

Innhold

1. Staten må ta ansvar for en bærekraftig veterinærvakt	4
2. All køyreopplæring bør reknast som gyldig fråvere	5
3. Det er alvor nå	6
4. Blåtunge	7
5. Økt aldersgrense for bruk av sosiale medier	8
6. Tallgrunnlaget og bondens inntekt	9
7. Øke norsk selvforsyning med en styrket plante- og grøntproduksjon	10
8. Bruk og besittelse av narkotika skal være forbudt	11
9. Ikke bygg sprengstoff-fabrikk i LNF-område	12
10. Sp er positive til kjernekraft, men først må vi forvalte norsk kraft bedre!	13
11. Nasjonal kontroll over norske strømpriser!	14
12. Nei til narkotika	15
13. Sp må jobbe for å oppretthalde og utvide tilbudet om vidaregåande utdanning i Distrikts-Norge	16
14. Distriktskvoter til kystsamfunnene!	17
15. Økt bunnfradrag på formueskatt	18
16. Beredskap i ei ny tid	19
17. Kontroll over krafta	20
18. Kvikksølvet ved ubåten må opp. Kystens folk har venta lenge nok	21
19. Vi kan ikke ta friheten for gitt	22
20. Et fullverdig togtilbud på Nordlandsbanen og i Norge	23
21. Kommuner skal levere tjenester, ikke skjemaer	24
22. Digivet - fremtidens løsning for veterinærtjenester	25
23. Posttjenester er en viktig bærebjelke i det norske samfunnet	26
24. Statnetts vidløftige planer om økt overføring fra nordområdene.	27
25. En distriktsvennlig privatskolelov	28
26. Jerveforvaltning – vi må sikre den todelte målsettinga!	29
27. Mangel på helsepersonell	30
28. Politisk kontroll over energinettet	31
29. Sats på fjellandbruket!	32
30. Sikring av jernbanenettet	33
31. Vi må ha en desentralisering av naturskadeordninga	34
32. Flere virkemidler for en helhetlig kriminalitetsbekjempelse	35
33. Redd Ullevål Sykehus	37
34. Forsvar for folkestyret	38
35. Tidlig innsats	39
36. Økt støtte til Ukraina – En investering i vårt demokrati	40
37. Stortingets rovdyrforlik må overholdes	41
38. Ny energipolitikk	42
39. Fiskeri i samiske samfunn - Norges forpliktelser overfor samene	43
40. Samisk språk og kultur	44
41. Tiltak for å øke oppslutning om samisk språkundervisning	45
42. Gode, pre-hospitale tjenester må sikres i hele Norge!	46
43. Nasjonal kontroll	47
44. Trygghet i nærmiljøet	49
45. Hele Norge	50
46. Fensfeltet rommer trolig Europas største forekomst av sjeldne jordarter (REE)	51
47. Nasjonal kontroll over vannkrafta!	52
48. Ombruk er veien til en bærekraftig byggebransje!	53
49. Mange bekker små – Oslofjorden må reddes med tiltak som fungerer	54
50. Bedre kommune- og fylkesøkonomi åpner dører til innenforskap	56
51. Hele Norge	57
52. Nasjonal kontroll	59

53. Trygge nærmiljø.....	61
54. Nei til narkotika!	63
55. Oslofjorden – stort eksempel på en nasjonal utfordring	64

Sendt inn av: Agder Senterparti

1. Staten må ta ansvar for en bærekraftig veterinærvakt

Veterinærvakten i Norge er i krise. Stadig færre veterinærer deltar i vaktordningen på grunn av lav godtgjørelse, høy arbeidsbelastning og utfordringer med å kombinere vaktteneste med dagpraksis og familieliv. I dag er 90 % av nyutdannede veterinærer kvinner, og mange faller ut av vaktordningen fordi vakthonoraret ikke kompenserer for belastningen. Dette kan skape utfordringer for beredskapen, særlig i distriktene hvor behovet er stort.

Staten finansierer veterinærvakten, men dagens timesats på rundt 140 kroner reflekterer verken ansvaret, kompetansen eller arbeidsbelastningen. Flere kommuner betaler ekstra for vaktteneste for å sikre beredskapen, men dette skaper store forskjeller og er ikke en bærekraftig løsning. Uten økt godtgjørelse er husdyrnæringen, dyrevelferden og matberedskapen truet.

Kommunene har ansvar etter Dyrehelsepersonelloven § 3a, men loven er uklar om deres faktiske forpliktelser og finansiering. Veterinærene møter stadig tøffere arbeidsvilkår, høy belastning og en av de høyeste selvmordsratene blant akademiske yrker. Samtidig har dyreeiere økte forventninger til veterinærene og behandling av akutt syke dyr, noe som ytterligere forsterker presset på vakttenesten. Rekruttering til vaktteneste blir stadig vanskeligere.

Senterpartiet vil:

1. Øke vakthonoraret betydelig.
2. Sikre at staten dekker hele kostnaden, slik at kommunene ikke må betale ekstra.
3. Etablere nasjonale forhandlinger mellom staten og Veterinærforeningen om rettferdig godtgjørelse.
4. Sikre nok veterinærer i hele landet gjennom bedre utdannings- og rekrutteringstiltak.
5. Bedre veterinærenes psykiske helse gjennom støtteordninger og tiltak for å redusere arbeidsbelastningen.
6. Endre Dyrehelsepersonelloven § 3a for å presisere statens ansvar for veterinærvakt og tydelig definere hva som menes med kommunenes plikt til å organisere en klinisk veterinærvakt utenom ordinær arbeidstid, herunder krav til responstid, geografisk dekning og tilgjengelig kompetanse.

Veterinærvakten er kritisk for dyrevelferd, matproduksjon og trygghet for dyreeiere. Dagens finansiering og organisering er utilstrekkelig og svekker beredskapen. Staten må ta et større ansvar økonomisk og juridisk for å sikre en bærekraftig veterinærvakt i hele landet.

Sendt inn av: Agder Senterparti

2. All køyreopplæring bør reknast som gyldig fråvere

1. august 2025 innførast nye fråversreglar i den vidaregåande skulen. Dette regelverket opnar for at deler av køyreopplæringa til førarkort klasse B skal unntakst frå fråversgrensa. Dette gjeld fire timar obligatorisk sikkerheitskurs på bane (trinn 3), og ni timar av sikkerheitskurs på veg. (del 2 og 3 av trinn 4). Rimeleg reisetid vil også omfattast av det dokumenterte fråveret. Det krevs dokumentasjon av køyreskulen. Resten av opplæringa eller førarprøven kan ein ikkje unnta frå fråversgrensa.

I opplæringslova § 5-4 er det delegert til departementet å lage forskrifter knytta til fråveret. Senterpartiet ynskjer at nye sjåførar skal vere så trygge som mogleg når dei ferdast på vegen. Derfor bør ein endre regelverket, slik at elevar i den vidaregåande skulen ikkje vel bort køyreopplæring, verken obligatorisk eller ikkje-obligatorisk.

Senterpartiet vil:

- at all køyreopplæring, både obligatorisk og ikkje-obligatorisk, samt teoriprøve og oppkøyring skal unntakast fråversgrensa.
- at rimeleg reisetid til og frå skal også omfattast av det dokumenterte fråveret.
- at køyreskulane skal dokumentere fråveret.

Sendt inn av: Agder Senterparti

3. Det er alvor nå

10 januar la regjeringen frem Totalberedskapsmeldingen med undertittelen Forberedt på kriser og krig.

Stortingsmeldingen har vært etterlengtet, men er bare begynnelsen på en endring i måten å tenke på hvordan vi må sikre demokratiet og samfunnet vårt. Vi er sårbare som samfunn for angrep fra de som ikke vil oss vel. Både sikkerheten og demokratiet vårt er truet.

Senterpartiet mener derfor at det er helt nødvendig å øke forsvarsbudsjettene til mer enn 3 % av BNP, men det er ikke nok, vi må mentalt forberede folk flest på kriser og krig. Det betyr at hele samfunnet må tenke beredskap. Vi må forberede befolkningen på alt fra hvordan vi sikrer hjemmene våre på utfall av strøm og kommunikasjon over tid, til hvordan kommunene rigger infrastruktur som sikkert drikkevann til folk, bygger veier og kaianlegg som er dimensjonert for å få inn forsyninger utenfra.

Matvaresikkerheten må bedres vesentlig med både økt produksjon av mat på norske arealer, og mer lagring av matkorn og andre nødvendige varer som sikrer tilgang på mat til egen befolkning. Sivilsamfunnet er en stor del av totalberedskapen. Mange av lokalsamfunnets aktører har aktiviteter, kompetanse og utstyr som kan understøtte forsvaret i krise og krig. Vi trenger at hele samfunnet tenker sikkerhet og beredskap på en ny og samlende måte.

Sendt inn av: Agder Senterparti

4. Blåtunge

Allerede i 2023 hørte man om utbrudd av Blåtunge i Europa. Utover sommer 24 trakk sviknotten smitten raskt nordover, og var med ett i Jylland i Danmark. Husdyrbøndene krysset fingrene og håpet på nordavind og kaldt vær. Men 6 september ble det første tilfellet påvist i en sauebesetning i Søgne. Raskt ble det påvist smitte i flere besetninger, både storfe og småfe. Noen mistet mange dyr, opptil 30% i en besetning med sau.

Mattilsyn og Animalia tok raskt styring, men mye var svært usikkert den første tida. Men ett var sikkert, og det var at husdyrholder hadde det fulle ansvar for dyra og dyrevelferden.

I november ble det tatt 1837 nye antistoffprøver av tankmelka, innenfor tiltakssonen. 270 var positive, og 60% av disse var i Agder.

Det tetteste smitte området er i Agder. Erfaringer viser og at andre års utbrudd bli videre og større Mattilsyn og Animalia har nå kommet med klare anbefalinger. Besetninger innenfor tiltakssonen bør vaksineres.

Småfe 1dose

Storfe 1-2doser.

Ut i fra dyrevern hensyn er dette bra, men kostnaden må dyreeierne ta. I Tyskland refunderes nær 50% av vaksinerings kostnaden.

Agder senterparti ønsker at Staten må ta en del av denne kostnaden. Og den kan fint implementeres i jordbruksoppgjøret. På lik linje med Ringorm vaksinen.

5. Økt aldersgrense for bruk av sosiale medier

Innledning: Sosiale medier er blitt en viktig del av hverdagen for både voksne og barn, og gir muligheter for kommunikasjon, læring og underholdning. Samtidig medfører bruk av disse plattformene betydelige utfordringer, spesielt for barn og unge. Tidlig eksponering for sosiale medier kan ha negativ innvirkning på både kognitiv utvikling, fysisk og psykisk helse. Senterpartiet mener at det er nødvendig å beskytte barn og unge mot de skadelige effektene.

Bakgrunn: Barn og unge er spesielt sårbare for de negative konsekvensene av sosiale medier. Plattformene er designet for å fange oppmerksomheten og skape en avhengighet. Dette fører igjen til dårligere psykisk helse og økt stressnivå. Det er også kjent for politiet at kriminelle bruker sosiale medier til rekruttering, planlegging av vold og kriminalitet. Kjøp og salg av rusmidler og seksuelle tjenester blant unge, samt mobbing, skjer på disse plattformene. Barn under 16 år har ikke utviklet tilstrekkelig kritisk tenkning til å håndtere det de blir eksponert for på disse plattformene, noe som gjør dem mer utsatt for manipulasjon og feilinformasjon. Flere europeiske land har allerede innført strengere aldersgrenser for sosiale medier, og Norge bør følge etter.

Forslag til vedtak:

Landsmøtet i Senterpartiet vedtar at partiet skal jobbe for å heve aldersgrensen for bruk av sosiale medier til 16 år.

Formål:

Beskytte barns psykiske og fysiske helse: Bruk av sosiale medier er knyttet til økt risiko for psykiske helseplager, som angst, depresjon og lav selvfølelse. Sosiale medier er og direkte knyttet til omsetning av narkotika, planlegging av vold og kriminalitet og kjøp/salg av seksuelle tjenester blant unge.

Redusere eksponering for skadelig påvirkning: Økt aldersgrense vil redusere unges eksponering for vold, kroppsspreng og hatprat. Det vil fjerne de yngste barnas tilgang til plattformene hvor planlegging av vold og kriminalitet, omsetning av rusmidler og seksuelle tjenester foregår.

Tiltak:

Økt samarbeid med internasjonale aktører: Senterpartiet skal fremme strengere internasjonale regler for å beskytte barn og unge på sosiale medier.

Styrke forskning: Senterpartiet skal prioritere forskning på digitale plattformers påvirkning på barn og unge, for å sikre at fremtidige politiske beslutninger er kunnskapsbaserte.

Foreldre og skoler: Senterpartiet mener at en tydelig kommunisert nasjonal anbefaling om aldersgrense på 16 år vil gjøre det lettere for foreldre og skoler å veilede barn i en tryggere og mer bevisst bruk av sosiale medier.

Konklusjon: For å beskytte barn og unge mot de skadelige effektene av for tidlig bruk av sosiale medier, og gi foresatte et verktøy de kan bruke for å håndheve.

6. Tallgrunnlaget og bondens inntekt

Akershus Senterparti forventer at Ap-regjeringa følger opp at inntektsgapet skal tettes og inntektsmulighetene skal økes. Dette er nødvendig for å nå målet om økt sjølforsyning.

I Norge har noen svært få personer enorm makt over maten vi spiser. Ikke bare i butikkhylla, men helt fra den forlater meieri, slakteri eller mølle. Egentlig lenge før dette også. Det er dagligvarebaronene som bestemmer hva vi får kjøpt, og når. Det er de som bestemmer hva varene koster og hvor de kommer fra. I et fungerende marked ville disse faktorene vært styrt av tilbud og etterspørsel, men slik er det ikke. I stedet settes prisene etter hva folk er villige til å betale til enhver tid, og de store kjedene strammer grepet om stadig flere ledd i næringskjeden. Ullensaker SP mener det burde vært gjort mye mer med situasjonen i dagligvarebransjen. Få dette inn i programmet og valgkampen nå!

Landbruket trenger risikoavlastning. De som satser og utvikler dagens matproduksjon, vil ofte ha svært høy gjeldsgrad, samtidig som eierskapet til jord og skog skal være personlig. Det må legges til rette for at familier kan leve og arbeide med matproduksjon uten at belastningen og risikoen blir for høy. Dette er også svært viktig for rekruttering til næringa.

Et rykende ferskt kompromiss på Stortinget definerer tallgrunnlaget for hvordan bondens inntekt skal beregnes. Dette har skapt mye debatt og uenighet gjennom det siste året. Akershus Senterparti erkjenner at metoden som er valgt sannsynligvis er det beste som er mulig å få til med dagens parlamentariske situasjon, og at endringer før storingsvalget ikke er mulig.

Like fullt mener Akershus Senterparti at tallgrunnlaget ved en senere anledning må revideres i tråd med erfaringene gjennom bruk. Dette bør være et sentralt punkt i en eventuell ny regjeringsforhandling for Senterpartiet.

Tallgrunnlaget må da gjennomgås med tanke på

1. Å verdsette innskutt kapital på en måte som sikrer investeringsvilje, produksjonsevne og fornyelse av redskap, bygninger og jord
2. Gjennomgå normeringsfaktoren og berettigelsen av denne.

7. Øke norsk selvforsyning med en styrket plante- og grøntproduksjon

En styrking av norsk matproduksjon står helt sentralt i vår satsing beredskap og selvforsyning. Den kortreiste maten, produsert av norske bønder, på norske gårder har vært en bærebjelke i vårt samfunn gjennom århundrer. I vårt langstrakte land produserer vi mat med god kvalitet, og tar i bruk de ressursene vi har. Naturen og klimaet gjør at vi i Norge kun har mulighet til å dyrke mat på omtrent 3 prosent av landarealet vårt. Det er derfor utrolig viktig at vi tar hele landet i bruk og produserer mat der klimaet tillater at vi kan gjøre det.

Jordbruksoppgjøret i 2024 viste viktigheten av en styrket norsk matproduksjon, både som et klimatiltak, og et beredskapstiltak. Norsk selvforsyning ligger i dag på litt over 40 prosent og det er et politisk mål at dette skal økes til 50 prosent. Hvis en skal få til dette må det skje et stort løft i plante- og grøntproduksjon, siden det er på disse produktene vi har lavest selvforsyningsgrad i dag. Det innebærer stor risiko å produsere korn og grønnsaker, samt frukt og bær i det norske klimaet. Bare en liten andel av den jorda vi har kan brukes til dette formålet, og da må vi sørge for at vi kan produsere mest mulig på de arealene vi har. Risikoen til den enkelte bonde må reduseres, og det må lønne seg å produsere mat i Norge uten at været skal være avgjørende for bondens inntekt. Ved å redusere kvalitetskravene til mathvete vil en styrke norske kornprodusenters insentiv til å dyrke matkorn. Dette vil løfte norsk hveteproduksjon og gjøre oss mindre avhengige av import.

I Norge er tollsatsene et viktig virkemiddel for å sikre vår egen grønnsaksproduksjon og gi forutsigbarhet til næringen. En videre styrking av disse vil være en seier for norske forbrukere, norske klimamål og ikke minst for den norske bonden. Sammen med økte investeringstilskudd til lagring og innendørssystemer vil dette gjøre at norske grønnsaker kan lagres over lengre tid, og være tilgjengelig for forbrukere utenfor sesong. I tillegg forsvinner store deler av grønnsaker ut av produksjonen på grunn av høye krav til størrelse og utseende. En reduksjon av slike krav vil gjøre at vi får en større andel av norske matgrønnsaker ut til forbruker.

Det er viktig at flere bønder vil dyrke grønnsaker og satser på produksjon av matkorn. En stor satsing på plante- og grøntproduksjon vil være viktig for hele landet, hvor forutsigbarhet og risikoreduksjon er nøkkelord for norske bønder..

Akershus Senterparti vil

- Øke norsk produksjon av matkorn, frukt og grønnsaker
- Øke tilskuddspotten til investering i korntørkeanlegg
- Gi flere midler til statlige fellesanlegg for korn
- Gjøre kvalitetskravene til mathvete mer fleksible for å styrke norskandelen i kornprodukter
- Senke proteinkravet til hvete som gir matkvalitet for å redusere overflødig bruk av nitrogen, og begrense forurensning av vassdrag
- Styrke satsingen på norskproduserte belgvekster
- Lempe på skjønnhetskravene på matpotet
- Gi økt investeringstilskudd til lager, kjøll og innendørssystemer for å bedre kvaliteten på norskproduserte grønnsaker
- Gi investeringstilskudd til mindre frukt- og bærprodusenter
- Styrke tollvernet og innføre toll på flere produktgrupper
- Styrke arbeidet med sortsutvikling
- Stimulere til opprettelse av lokale Bionova-fond

8. Bruk og besittelse av narkotika skal være forbudt

Akershus Senterparti støtter opp under den helhetlige forebyggings- og behandlingsreformen som Senterpartiet i regjering har jobbet for. I desember 2024 kom del I av reformen med stortingsmeldingen «Trygghet, fellesskap og verdighet», Meld. St. 5 (2024-2025) fra Helse- og omsorgsdepartementet.

Et viktig mål for rusmiddelpolitikken er å forebygge og redusere de negative konsekvensene rusmiddelbruk kan ha for den enkelte, for pårørende og for samfunnet som helhet. Det er spesielt viktig å forebygge at ungdom blir rusavhengige og faller utenfor samfunnet. Vi ser med bekymring den økte bruk av kokain blant barn og unge. Solberg-regjeringens rusreform som strandet i Stortinget sammen med riksadvokatens retningslinjer fra 2021 om politiets virkemiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker har lagt grunnlag for en mer liberal holdning til narkotika. Blant annet har det versert en oppfatning om at såkalte "brukerdoser" er greit. Senterpartiet mener at dette ikke er greit. Lovbrudd skal ikke oppfattes som avkriminalisert bare fordi det betraktes som mindre alvorlig.

Akershus Senterparti er bekymret for at oppfatningen om at narkotika er mindre ulovlig enn før gjør at flere ungdommer må forholde seg til narkotika på skolen, på fritidsarenaer og i russetida. Som en konsekvens av dette står flere ungdom daglig i et press for å prøve og å bruke narkotika. Det at noe er ulovlig og straffbart er en barriere i seg selv. Når vi som samfunn fjerner og utvanner denne barrieren fjerner vi også en viktig grunn for ungdommer til å si nei til narkotika. Akershus Senterparti ønsker å være en garantist for rusfrie skoler i vårt fylke.

Senterpartiet i regjering satte i mai 2023 ned et utvalg som blant annet skulle se på politiets virkemidler for å avdekke bruk og besittelse av narkotika.

Selv om narkotika er forbudt, skal mennesker med rusmiddelproblemer og avhengighet møtes med gode helse- og omsorgstjenester og oppfølging, det er det bred enighet om. Dette betyr blant annet tilgang til et helhetlig behandlings- og oppfølgingstilbud i kommune- og spesialisthelsetjenesten. Akershus Senterparti forventer at den nye Arbeiderpartiregjeringen følger opp Rushåndhevingsutvalgets forslag i en egen lovproposisjon som del II av den helhetlige forebyggings- og behandlingsreformen. Det forventes at følgende forslag fra Rushåndteringsutvalget tas inn i reformens del II:

- All befatning med narkotika skal fortsatt være straffbart, dette gjelder også befatning med mindre mengder narkotika til eget bruk.
- Lovhjemler som sikrer politiet flere midler for å avdekke rusbruk, som for eksempel anledning til å ta spyttprøver.
- Tydelige regler for å klargjøre handlingsrommet politiet har for å anvende tvangsmidler, for eksempel ransaking ved mindre narkotikaovertridelser.
- Lovhjemler som sikrer at de kommunale rådgivende enhetene faktisk blir bruk, blant annet ved krav om oppmøte og vilkår om å inngå ruskontrakt.
- Gi politiet mulighet til å bruke hund for å avdekke narkotikabruk på skoler og andre offentlige steder

9. Ikke bygg sprengstoff-fabrikk i LNF-område

Senterpartiet i regjering har lagt frem både langtidsplan for forsvarssektoren og veikart for økt produksjonskapasitet i viktige deler av forsvarsindustrien. At Ukraina vinner krigen mot Russland er avgjørende viktig, både for Norge og verden.

Chemring Nobel som produserer sprengstoff på Sætre i Asker skal sammen med Forsvarsdepartementet etablere ny produksjonskapasitet av militære eksplosiver. Det er satt i gang en mulighetsstudie i den forbindelse som peker på et stort sammenhengende skogsområde på Hurum, som er et tilgjengelig og mye brukt friluftsområde hvor det drives jakt og fiske, aktivt skogbruk og et aktivitetssenter og alternativ opplæringsarena for skolebarn. Området ligger midt på den halvøya som utgjør gamle Hurum kommune, mellom Oslofjorden og Drammensfjorden. Anlegget slik det er skissert vil splitte halvøya i to med sikkerhetssoner, anlegg og infrastruktur og dermed legge beslag på store områder.

Akershus Senterparti ser med bekymring på planene slik de foreligger. Arealet som er foreslått utgjør 40 fotballbaner og skal strekke seg over flere ulike lokasjoner spredd over et større område. Motstanden og usikkerheten i befolkningen er stor. Mange er bekymret for at man i praksis vil bygge ned store LNF-områder i et pressområde og at man på grunn av sikkerhetssonene vil avskjære tilgangen til skog og friluftsliv. Dette samtidig som store arealer i Norge har status som grå arealer, altså nedbygde områder som kan omfatte alt fra forlatte industriområder, grusplasser og ubebygde næringsparker til gamle deponi og steinbrudd. En oversikt og plan for gjenbruk av grå arealer er etterlyst på nasjonalt nivå og Akershus fylkeskommune er av de som jobber med å kartlegge slike grå arealer. Akershus Senterparti mener at det å benytte slike allerede nedbygde areal er et bedre alternativ enn å bygge ned nye LNF-områder i tett bebygde områder.

Det er også betydelige miljøaspekter i saken. Både Oslofjorden og Drammensfjorden er i dårlig stand. Sprengstoff-fabrikken vil avgi betydelige nitrogenutslipp i de samme områdene som man nå jobber på spreng for å begrense konsekvensene av mangeårige utslipp og reparere skader som er skjedd. Man innfører nå fiskeforbud i Oslofjorden som følge av det som beskrives som en «økologisk krise» i fjorden. I tillegg er både kommuner og landbruket i området pålagt sterke begrensninger og krav om miljøtiltak. I tillegg ligger Hurummarka strategisk til i umiddelbar nærhet til Norges tettest befolkede områder som åpenbart utgjør en sikkerhetsrisiko.

Akershus Senterparti mener at

- Forsvarsdepartementet og Chemring må se etter andre områder å etablere ny sprengstoff-fabrikk på. Både de miljømessige og sikkerhetsmessige konsekvensene er for store til at det vil være forsvarlig å legge anlegget til Hurum. Det er ingen skam å snu.

10. Sp er positive til kjernekraft, men først må vi forvalte norsk kraft bedre!

Akershus Senterparti mener det er umusikalsk å ødelegge mer natur i Norge for å produsere mer energi.

Vi kan begynne med å prioritere bruk av ren norsk kraft på samfunnsnyttige formål, og ikke på f.eks. TikTok lagring og kryptomining. Vi kan fortsette med renovering av eksisterende vannkraftverk, inkludert turbiner, som har et betydelig potensial for økt energiutnyttelse/produksjon. Norge hadde vært selvforsynte og hatt en robust energitilgang hvis vi hadde holdt oss utenfor det europeiske kraftmarkedet. Vi kunne fortsatt den nordiske kraftutveksling som tidligere med både Sverige og Finland, uten EU-tilknytning på kablene. Partiene som er for EU vil fortsette krafteksporten og vil ikke kreve kraftutveksling slik konsesjonsforutsetningene var for kraftkablene.

Kjernekraft i form av små modulerbare reaktorer (SMR), thorium reaktorer, og kjernekraftverks alternativer som utvikles er langt mer stabile energikilder enn havvind og vindmøller. Senterpartiet ønsker derfor et nordisk kraftsamarbeid hvor vi utveksler både kompetanse og kraft med våre naboer i Sverige og Finland på kjernekraftområdet. Dette skyldes at kjernekraftverk har lavt CO₂-utslipp sammenlignet med fossile brenslere, og langt mindre arealkrevende enn store vindmølle- og solparker. Ved å inkludere kjernekraft i vår energimiks, kan vi redusere behovet for store naturinngrep og bevare vårt verdifulle landskap. I tillegg kan kjernekraft plasseres der det er nettinfrastruktur allerede uten å ødelegge dyreliv på vann og til lands. Kjernekraft har historisk gitt lavest risiko for skade på miljø og mennesker. Teknologisk utvikling har i tillegg medført en langt bedre sikkerhet på moderne kjernekraft.

Det må være en klar forutsetning for å innføre kraftproduksjon i form av kjernekraft at det finnes trygge og langsiktige løsninger for avfallshåndtering. I Norge har vi tilgang til geologiske formasjoner som kan egne seg godt for lagring av radioaktivt avfall. Avfallet er ifølge beregningene trygt begravet i fjellet gjennom de neste 4 istider (100.000 år).

Norge står i fare for å miste nasjonal kontroll over egen kraftproduksjon slik stortingsflertallet er i dag. Ensidig elektrifisering gjør at Norge blir mer sårbar for sabotasje av vår kritiske infrastruktur. Den økte elektrifiseringen vil i tillegg medføre kraftmangel fra 2027. Et tilsyn ville påvist brudd på konsesjonsvilkårene om kraftutveksling for utenlandskablene. Dette kunne fått satt en stopper for den rene krafteksporten som kablene i all hovedsak medfører.

Vi befinner oss i en tid med økende behov for stabil kraftforsyning. Ifølge tall fra NVE vil Europa ha et økt kraftforbruk på hele 643 TWh fram til 2040. Norges årlige overskudd fra energiproduksjon, i tillegg til eventuell fremtidig oppgradering av norsk vannkraft, vil ikke monne i det store sluket av etterspørsel. Konsekvensen av denne politikken til Høyre og Arbeiderpartiets flertall er altså en garanti på evige europeiske kraftpriser i Norge!

Akershus Senterparti ønsker å ta tilbake nasjonal kontroll over vår egen kraftproduksjon i Norge. Senterpartiet er en garantist for dette ved Stortingsvalget. I mellomtiden ser vi behov for å legge til rette for etablering av kjernekraft som en kompenserende og stabil del av den norske energimiksen, fremfor havvind og vindkraft.

11. Nasjonal kontroll over norske strømpriser!

Torsdag 12.desember 2024 opplevde strømprisområde NO1 (Østlandet) at strømprisen i én enkelttime var 6,24kr/kWh uten moms. Tilsvarende i NO2 (Sørlandet) var over 10 kroner. Dette svarer ikke til Senterpartiets mål om rimelige, konkurransedyktige og forutsigbare priser i Norge.

Årsaken til de ofte høye og svingende prisene i vårt strømmarked er et fullstendig destabilisert europeisk strømmarked hvor det satses på uregulerbar kraftproduksjon fra vind og sol, samtidig som grunnlast basert på kjernekraft og fossile energibærere fases ut. Tyskland hadde f.eks. i 2015 12000MW installert kjernekraft i drift, mens den nå er 0 [null]. Dette tilsvarer 35% av Norges installerte vannkrafteffekt. 1.halvår 2024 stod strøm produsert fra vind og sol for over 30% av kraftproduksjonen i EU. Utfordringen er at dette avhenger av om sola skinner eller vinden blåser, og opplever en det tyskerne nå kaller «Dunkelflaute» («mørk ro») hjelper det ikke om forbrukerne roper etter strøm; Sol og vind kan ikke lagres.

Norge importerer prisvirkningen av dette problemet via våre utenlandskabler, og særlig fra likestrømskablene til Storbritannia og Tyskland som ble satt i drift i 2021. Disse kablene er nå rene eksportkabler: Krafteksporten via North Sea Link til Storbritannia økte med 237% fra 2022 til 2024. I fjor ble det eksportert i snitt 1100MW hver time hele året, noe som tilsvarer 78,6% av kablens totalkapasitet på 1400MW. Med den nyinnførte ordningen «flytbasert markedskobling» utjevner prisene i Norden seg mer, og bidrar til økt prissmitte.

Fornybardirektivet som Arbeiderpartiet la frem til behandling i regjeringen i slutten av januar i år forplikter medlemslandene til å fortsette å øke fornybarandelen av kraftproduksjonen: EU sin oppskrift til et ustabilt kraftmarked er altså å oppfordre til en enda større andel uregulerbar kraftproduksjon. Variasjonen i strømprisen vil ikke bare vedvare, men trolig bli verre med de konsekvenser det har for husholdninger og næringsliv. Uforutsigbare strømpriser er også en utfordring for kraftprodusentene som må investere i økt kraftproduksjon: Med så ustabile strømpriser ligger det en stor kostnadsrisiko i fremtidige prosjekter. NVE forventer at kraftteterspørselen vil øke med 14 TWh fra 2024 til 2028. Forbruket i Norge i 2024 var 137,3TWh, mens det ble satt i drift langt under 1 TWh ny, fornybar energi i fjor.

Skal Norge få nasjonal kontroll over strømprisene må Norge

- reforhandle avtalen om North Sea Link med Storbritannia
- forhandle på avtalene i EUs energimarkedspakke 3 der detaljene om hvordan strømmarkedet skal hjemles ligger i elforordningen (714/2009)

Her kan vi ta tak i rotårsakene til problemene vi nå opplever i kraftmarkedet. Inntil vi har et flertall for å ta disse omfattende grepene, må Norge tilby avhjelpende tiltak for forbrukerne. Disse må både gi forutsigbarhet og dempe kostnadene, samtidig som de gir incentiver til sparing og utbygging av mer, ren energi.

12. Nei til narkotika

Narkotika er helseskadelig, farlig og tar liv. Det er et samfunnsproblem og rammer både brukere, pårørende og lokalsamfunn hardt. Derfor må det lovendringer og systemendringer til for å redusere bruken av narkotika.

Senterpartiet mener løsningen i narkotikapolitikken er å opptre med fasthet og varme. Der Høyre-regjeringa (H, V og KrF) foreslo å oppheve straffeansvaret for bruk av og befatning med mindre mengder narkotika til eget bruk (avkriminalisering), mener vi at det er viktige at de som er rusavhengige blir møtt med hjelp og at andre blir møtt med treffsikre reaksjoner. Det å avkriminalisere mindre brukerdoser med narkotika vil i praksis innebære at man gir opp å hjelpe folk. Det vil medføre store samfunnsproblemer. Dette kan vi ikke akseptere.

Høyre-regjeringens politikk førte til uheldig holdningsendringer til narkotika. Holdningsendringen har medført at forbruket av enkelte typer narkotika er økt. Senterpartiet mener det må være nulltoleranse for bruk av narkotika, og vi ønsker ingen liberalisering av narkotikalovgivningen.

En europeisk undersøkelse fra 2024 viser at 4,2 prosent av nordmenn mellom 15 og 34 år har brukt kokain det siste året. Dette er urovekkende høye tall, som må møtes med målrettede tiltak.

For å lykkes i dette arbeidet trengs en bedre samordning på tvers av hele hjelpeapparatet. Politi, helsevesen, skoler, barnevern mv.

Politiet må få flere virkemidler, og hjelpeapparatet flere verktøy. Den 18. juni 2024 la rushåndhevingsutvalgets frem sin NOU «håndheving av mindre narkotikaovertridelser». Denne utredningen må raskt føles opp gjennom konkrete lovendringer.

Utvalget har påpekt at uten mulighet for prøvetaking (spytt-, urin- eller blodprøver), vil bruk av narkotika lett enten bli reelt avkriminalisert eller bare innebære et straffeansvar for personer som tilstår. En slik utvikling vil vi ikke ha.

Gjennom en aktiv og forebyggende ruspolitikk, vil vi også fjerne grunnlaget for den kriminelle økonomien, - som ofte baserer seg på narkotikaomsetning. Den organiserte kriminaliteten må strupes. I dette arbeidet må hele samfunnet bidra.

Derfor vil Senterpartiet:

- Sørge for at det er nulltoleranse for bruk og besittelse av narkotika
- Gi politiet flere virkemidler for å kunne avdekke og forebygge bruk, oppbevaring og omsetning av narkotika
- Sikre at politiet kan ta spyttprøver av personer som mistenkes for bruk av narkotika.
- Sørge for at saker henvises til rusforebyggende enheter i kommunene, for bedre forebygging og oppfølging
- Sikre at politiet ved behov kan bruke narkotikahunder på skoler
- Sørge for at det er egne dedikerte politipatruljer i fylket som jobber med forebygging av narkotikakriminalitet, særlig i ungdomsmiljøer
- Sikre at det jobbes mer og bedre tverrfaglig mellom offentlige myndigheter, private aktører og frivilligheten
- Sikre en god rusomsorg i hele fylket

13. Sp må jobbe for å oppretthalde og utvide tilbudet om vidaregåande utdanning i Distrikts-Norge

I haust har det vært kamp for å behalde tilbudet med vidaregåande utdanning i distrikts Norge. I Buskerud har Sp med støtte frå Sv, R, MDG og Ap klart å oppretthalde linjer og skoler ute i distrikta. I mellom anna Innlandet har det vorte lagt ned en heil del utdanningstilbod i distriktet.

Nedlegging av skuler og linjer fører til at ungdommane i distriktet får færre mogelegheiter der dei bur. Det gjer at ungdomar ikkje får valt den linja dei helst ville gått på, at dei må flytte på hybel eller får veldig lang reiseveg for å kunne gå på den linja dei ynsker eller på vidaregåande skole i det hele tatt. Dette vil føre til at fleire ungdomar kan miste motivasjonen til å gå på og fullføre vidaregåande utdanning. Det vil og føre til at fleire må flytte frå bygdene for å gå på skole.

I distriktet er gjerne storleiken på linene i mellom anna yrkesretta fag tilpassa lokale verksemder sitt behov for lærlingar. Det vil seie at dei som går yrkesretta liner så å seie er sikra ein lærlingplass og verksemdene i området er avhengig av linene for å få nok kvalifisert arbeidskraft

Senterpartiets har satsa stort på høgare utdanning i distrikta. Det må også sikrast eit variert og «kortreist» vidaregåande tilbod i heile Noreg.

Senterpartiet vil:

- at det skal gis direkte støtte til vidaregåande skoler i distrikt
- sikre eksisterande eller opprette yrkesretta liner der dei trengs for å dekke lokale verksemder sitt behov for kvalifisert arbeidskraft.

Sendt inn av: Finnmark Senterparti

14. Distriktskvoter til kystsamfunnene!

Tallene som forteller at det krise i kystfisket lyger ikke: Antall fiskere i Finnmark og Troms har falt drastisk, og torskekvotene i nord har blitt kraftig redusert. Fra 2004 til 2015 sank kvotene med 10 % i Finnmark og 13 % i Nordland. Enkelte kystkommuner har mistet så mye som 77 % av sine kvoter. Dette betyr færre arbeidsplasser, svakere bosetting og en fiskerinæring som sliter. Rekrutteringen er kritisk lav, og uten en snuoperasjon vil kystfisket miste sin rolle som en bærebjelke i norsk økonomi. Finnmark Sp krever derfor handling i form av aktive og konkrete grep som kan motvirke situasjonen. For å sikre at norsk fisk gir mest mulig verdi til kystsamfunnene og norsk økonomi, foreslår vi følgende tiltak:

Reallokering av ikke-levert trålfisk

- a. Fisk som ikke leveres etter konsesjonsvilkår, skal gå til kystflåten.
- b. Disse kvotene skal prioriteres til fiskere som leverer lokalt.

Distriktskvoter til Finnmark og Nord-Troms

- c. Opptil 60 000 tonn torsk skal gå til kystkommunene.
- d. Kvotene fordeles basert på befolkningsutvikling og tidligere tap av kvoter.
- e. Kommunene får ansvar for rettferdig fordeling lokalt.

Rekrutteringstiltak for unge fiskere

- f. Gjeninnføring av rekrutteringsordningen.

Styrking av lokal foredling og produksjon

- g. Fisk fra distriktskvotene skal brukes til videreforedling.
- h. Dette inkluderer salting, hending og ferskleveranser med høy kvalitet.
- i. Staten må investere i infrastruktur for rask distribusjon.
- j. Støtte arbeidet med å sikre rettigheter til fiske i sjøsamiske områder.

Finnmark Senterparti krever at Regjeringen handler umiddelbart og rapporterer til Stortinget om hvordan tiltakene gjennomføres. Kystsamfunnene kan ikke vente lenger. Handling må til – nå!

Senterpartiet – for en sterk og levende kyst!

Sendt inn av: Finnmark Senterparti

15. Økt bunnfradrag på formueskatt

Finnmark Senterparti går inn for å øke bunnfradraget på formueskatt fra dagens 1,7 millioner til 5 millioner.

Gjennom dette grepet kan skatteleggingen av personlige eiendeler og verdier reduseres betydelig. Indirekte vil dette ha svært gunstig effekt på små og mellomstore bedrifter med kostbare anleggsmidler. Mange av disse virksomhetene er lokale hjørnesteinsbedrifter som sikrer bosetting, skaper distriktsarbeidsplasser, øke matberedskapen og bidrar til et variert næringsliv.

16. Beredskap i ei ny tid

Den uroa verda står i syner kor viktig nasjonal matproduksjon er for folk og samfunn. Framover kjem også klimaendringar til å utfordre den globale matproduksjonen, og me må væra førebudde på å produsera meir av maten vår sjølv.

Totalberedskapskommisjonen vart sett som følger av Senterpartiet sitt arbeid i regjering. Kommisjonen var tydeleg på at landbruk er beredskap, og at me framover må tenkja meir heilskapleg i beredskapsarbeidet. Forsvarsløftet me la fram, og som har fått oppslutnad frå eit samla storting, styrkar Forsvaret med over 600 milliardar kroner dei neste 12 åra. Samstundes har me auka overføringane til landbruket med 67%, med mål om å auke den nasjonale matproduksjonen med 25% innan 2035. Senterpartiet ser desse satsingane i samanheng, og vil arbeide vidare for å styrke den nasjonale beredskapen.

Senterpartiet ser landbruket som ein nøkkel for å lykkast i beredskapsarbeidet. Landbruk er næring, verdiskaping, busetting, pleie av kulturlandskap og god beredskap. Bønder over heile landet bidreg med matproduksjon, maskinpark, og god lokal kjennskap som er essensiell for å oppretthalda god beredskap.

I ei meir kompleks verd må arbeidet med beredskap gå på tvers av samfunnslag og interesser. Senterpartiet ynskjer at næringslivet blir involvert tydelegare i beredskapsarbeidet, slik at ein betre utnyttar dei gode ressursane i heile landet. Eit godt døme på dette er intensjonsavtala som Ørlandet flystasjon har saman med bondeorganisasjonane og offentlege aktørar i Trøndelag. Når viktige aktørar som forsvaret nyttar meir lokal mat styrkar det den lokale beredskapen.

For at landbruket skal lykkast som beredskapsaktør må bonden ha økonomi til å driva og nytta ressursane på garden. Hordaland Senterparti er uroa over partia som ikkje ser verdien av forhandlingsinstituttet som gjer bonden moglegheit til å påverke eigne rammevilkår. Senterpartiet er garantisten for eit tollvern som ivareteke norsk matproduksjon, og ei samvirkebasert marknads- og produksjonsregulering som sikrar produksjon i heile landet.

Hordaland Senterparti vil:

- Styrkje satsinga på matberedskap mellom anna gjennom eit sterkare samarbeid mellom forsvar og landbruk
- Arbeide for at ein også på Håkonsvern og andre militærbasar i Hordaland gjer avtalar om å nytte meir lokal mat etter modell frå Ørlandet flystasjon.
- Styrkje landbruket si rolle i totalberedskapen, og gje landbruket plass i det fylkeskommunale beredskapsrådet, samt relevante kommunale beredskapsråd.
- Styrkje økonomien i landbruket for å oppretthalde busetting, næringsutvikling, kulturlandskap og god lokal beredskap i heile landet.
- Auke forsvarsbudsjettets del av BNP til 3% omgåande.

Sendt inn av: Hordaland Senterparti

17. Kontroll over krafta

Den 4.februar trakk Senterpartiet seg frå regjeringssamarbeidet. Me er og vil væra motstandarar av å knyta norske husstandar, næringsliv og organisasjonar tettare til ein straummarknad EU sjølv beskriv om dysfunksjonell.

Hordaland Senterparti vil arbeida for løysingar som sikrar rettferdige og rimelege straumprisar til alle, uavhengig av kvar i landet ein bur. Den situasjonen me har i dag fordrar difor systemiske grep for å løysa utfordringa. Det er berre Senterpartiet som er villige til å gjere dei grepa.

Vasskrafta er vårt arvesølv. Gjennom generasjonar har me forvalta naturressursar slik at norske husstandar og bedrifter har hatt tilgang på rein og billig kraft. EU-tilpassingar siste åra, som tilknytinga til ACER og den storstilte utbygginga av utanlandskablar, har gjort at fortrinnet vårt har forsvunne. Næringsaktørar i Vestland, i prisområda NO5 og NO2, slit med å konkurrera i dagens straum-marknad. Det er eit paradoks når me veit at det var vasskrafta i Vestland som bygde opp og la gode vilkår for den sterke industrihistoria i vårt område. Hordaland Senterparti meiner difor det er ei kjernesak å sikra lågare straumpris, ikkje berre til private hushald, men også til næringslivet og organisasjonslivet.

Senterpartiet er sterkt i mot ei tettare tilknyting mot den europeiske energimarknaden. Me skal nytta våre naturgitte ressursar godt, og sikre straumprisar som gjer det mogleg å byggje vidare på den sterke industrien me har, og som gjer det mogleg å bygge ny grøn industri.

Den situasjonen me har i dag fordrar difor systemiske grep for å løysa utfordringa. Det må takast kontroll på eksporten, endra eller avvikla kraftbørsen og stogga kraftutvekslinga slik den føregår i dag. For å sørgja for at Noreg fortsatt skal ha eit velfungerande straumsystem, med konkurransefordelar må det satsast på stabile regulerbare kraftkjelder i ny kraftproduksjon.

Sendt inn av: Hordaland Senterparti

18. Kvikksølvet ved ubåten må opp. Kystens folk har venta lenge nok.

Ubåtvraket vest for Fedje i Vestland var lasta med ca.67 tonn metallisk kvikksølv. I over 20 år har myndigheitene utgreidd korleis vraket og miljøgifta skal handterast.

Eit regjeringsoppnemnd ekspertutval tilrådde i 2022 ein trinnvis prosess for vidare handtering av ubåtvraket. Sp/Ap-regjeringa vedtok i 2024 å følgje opp tilrådinga og starte undersøkingar med mål om å hente opp mest mogleg av kvikksølvlasta. Senterpartiet i regjering var sterkt medverkande til at det i statsbudsjettet for i år blei foreslått 50 millionar kroner slik at dette arbeidet kunne starte opp våren 2025.

Hordaland Senterparti meiner det trengs politisk trykk på saka i regjering og på storting, slik at undersøkinga blir reell og at ein viser politisk vilje til å gjere det som mogleg for å fjerne mest mogleg av kvikksølvet, før tildekking av ubåten.

Regjering og Storting må løyva midlar slik at kvikksølvet i og ved ubåten ved Fedje vert teke opp i 2026. Dette må inn i statsbudsjettet for 2026. Heving av kvikksølvet er eit nasjonalt viktig miljøprosjekt. Kystens folk har venta lenge nok no.

19. Vi kan ikke ta friheten for gitt

Verden er i endring og det liberale demokratiet er utfordret. I våre nærområder ser vi *en fullskala angrepskrig, i Ukraina*. Samtidig står russiske styrker både i Georgia og Moldova. *Fredsdividentens* tid, hvor vi kunne nedprioritere forsvar til fordel for andre ting, er forbi og vi må møte den nye sikkerhetspolitiske situasjonen med realisme. Derfor må vi ruste opp forsvaret vårt. Slagordet «aldri mer 9. april» er dessverre relevant igjen. I tiden vi nå er i må vi stå opp for de verdiene som danner grunnlag for den velstanden vi har i Norge. Fellesskap, samhold og egenberedskap er svaret i møte med tyranni og maktmisbruk.

Vi må sikre vår frihet gjennom tett samarbeid med allierte og å ruste opp forsvaret vårt i tråd med de fagmilitære behovene. For å sikre friheten, freden og velferden må vi ruste opp forsvaret slik at kostnaden med å utfordre Norge alltid vil være større enn gevinsten. Samtidig må vi være en forutsigbar aktør i nordområdene for å sikre stabilitet i det som er Norges viktigste strategiske område. Fra Bodø er det like langt til Hamar, som til hovedstyrken av de russiske nukleære stridskreftene på Kolahalvøya. Det medfører et ansvar, et ansvar vi må ta.

NATO har siden 1949 vært en av bærebjelkene i Norges forsvar. Vår egen militære evne og bilaterale samarbeid danner grunnlaget for forsvaret av landet vårt. Slik vil det også være i overskuelig fremtid. Flere andre partier tar til orde for at EU må være løsningen i den sikkerhetspolitiske situasjonen vi står i, men EU kan aldri erstatte NATO. Vi skal samarbeide med Europa, *men* fokuset vårt må være på alliansen og å styrke et felles forsvar i Norden nå som både Sverige og Finland er medlemmer av NATO.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen kommer også til syne gjennom lokale utfordringer i Norge. Vi er utsatt for subversjon, som er påvirkning med ondsiktete intensjoner, og det er en markant økt etterretningstrussel mot landet vårt innen alle domener. Det medfører et større behov for motstandsdyktighet og beredskap. Det er viktig at Norge er i forkant fremfor i etterkant i møte med disse utfordringene. Norge må evne å beskytte sine fortrinn og minimere våre sårbarheter.

Senterpartiet vil at:

- Norge bruker minst 3% BNP på forsvar og styrker Forsvaret i tråd med fagmilitære anbefalinger
- Norge øker støtten til Ukraina i deres forsvarskrig
- Det iverksettes nasjonale målrettede tiltak for å minimere sårbarheten til nasjonalt viktige installasjoner, herunder nasjonale oppdrag til særlig berørte politidistrikt
- Kritisk infrastruktur må forberedes for å møte militære behov
- Antallet som gjennomfører militær verneplikt, må økes for å styrke sivil og militær beredskap
- Det etableres befalsskoler regionalt for å sikre rekruttering av befal og offiserer.
- Vurdere differensiert førstegangstjeneste med rekruttskole og direkte innrulling til Heimevernet.
- Det nordiske forsvarssamarbeidet styrkes.

20. Et fullverdig togtilbud på Nordlandsbanen og i Norge

Togtilbudet på Nordlandsbanen har siden togulykken i Finneidfjord i Hemnes høsten 2024, vært preget av ustabilitet med mangel på materiell og manglende alternativ transport ved dårlig vær og stengt bane. Materiellet på Nordlandsbanen er modent for utskifting og oppgradering. Det er for lite og for gammelt materiell for strekningen Bodø-Trondheim, og uegnet materiell på strekningene Trondheim – Mo i Rana og Mosjøen-Bodø. Mye nedbør og rasfare skaper problemer som kun kan reduseres ved godt vedlikehold og fokus på rassikring. Koordinert innsats og på tvers av de mange selskapene som tidligere NSB nå er delt opp i, gjør samarbeid og plassering av ansvar krevende. At det ikke settes opp alternativ transport gjør at tilbudet nå fremstår som svært uforutsigbart. Dette gjør at mange velger alternative transportformer som fly eller bil, som ofte er dårligere alternativ.

Med dagens organisering i mange selskaper som har ansvar for en avgrenset del av det samlede jernbanetilbudet, oppstår kommunikasjonsvikt og uklare ansvarsforhold. Det er liten fleksibilitet for at materiell kan overflyttes fra en banestrekning til en annen på grunn av at ulike selskap betjener ulike banestrekninger. Det oppstår også situasjoner der avklaring av ansvar for ulykker og driftsproblemer, togstans og uklarheter rundt hvem som skal finansiere uhell, togstopp og alternativ transport. Dette tar tid og krever ofte juridisk gjennomgang av avtaler og kontrakter.

Organisering av jernbanesektoren i mange selskaper har ikke gitt forventede resultat i bedre og rimeligere tilbud til passasjerene. Tvert imot. Togtilbudet har blitt dyrere og dårlige på Nordlandsbanen, og i landet for øvrig, etter jernbanereformen.

Senterparti vil at:

- Det sikres umiddelbar tilgang til midlertidige lokomotiver og togsett for å sikre normal drift på Nordlandsbanen.
- Staten aktiverer opsjonen for minimum fire ekstra nye fjerntogsett snarest og senest i budsjett for 2026.
- Man sikrer at nye fjerntog mellom Trondheim og Bodø settes i drift innen 2029 – uten forsinkelser
- Pendelen Mo i Rana -Trondheim og Bodø- Mosjøen må oppgraderes med materiell som er egnet for lengre reiser. Bagasjeplassen, toalettforhold m.m. er i dag kritikkverdig.
- Pendelen mellom Bodø- Mosjøen bør forlenges til Trofors for å fange opp kommuner på Sør-Helgeland
- Rutetilbudet bør styrkes og justeres for å øke antallet som kan benytte tog til jobbpendling og lengre reiser. Det etableres en tidligere togavgang mellom Bodø og Saltdal om morgenen for å sikre pendlermulighet og forlenge Saltenpendelen til Røkkland.
- Organisering av jernbanesektoren reverseres slik at togtilbudet i Norge blir trygt, stabilt og attraktivt for reisende.
- Det innføres et likhetsprinsipp for den samlede jernbanen i Norge for å sikre at materiell kan brukes i hele landet.

21. Kommuner skal levere tjenester, ikke skjemaer

I en tid der mangel på arbeidsressurser er et stadig økende problem, har vi som samfunn ansvar for å stille spørsmål rundt hva vi skal velge å bruke ressursene våre på. Dette er i høyeste grad også tilfelle i kommunal sektor, hvor man opplever at mye ressurser går til å håndtere et stadig økende skjemavelde knyttet til innrapporteringer, tilsyn og oppfølging. Med et begrenset antall hender å spille på, må vi passe oss for at ikke skjemaveldet går på bekostning av tjenestene som kommunen skal levere.

Allerede i år 2000 ble det hintet frem av daværende kommunalminister at det enkelte skjema eller innrapporteringskrav ikke er en skade i seg selv, men at det samlede trykket utgjør en stor belastning for kommune-Norge, og må anses som en trussel på effektiviteten i kommunal sektor. Siden den gang har det ikke skjedd noe for å få ned trykket, og tiden er overmoden for å ta en diskusjon om nødvendigheten til alle disse.

Skjemaveldet er med på å begrense kommuners selvråderett, så vel som de ansatte i kommunens mulighet til å utøve skjønn til å ta avgjørelser for det beste til kommunen. Dette er verken den enkelte kommune, eller landet vårt tjent med.

Senterpartiet vil at:

- Det iverksettes en helhetlig gjennomgang av rapporteringskrav innen offentlig sektor
- Fjerne overflødige innrapporteringskrav

Sendt inn av: Nordland Senterparti

22. Digivet - fremtidens løsning for veterinærtjenester

Digitale Helgeland, et kommunalt oppgavefellesskap for 17 kommuner på Helgeland, jobber for å fremme innovasjon og teknologisk utvikling innen mange forskjellige fagområder.

I 2023 ble det gjennomført en grundig gjennomgang av tilgang på veterinærtjenester i Norge på oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet (LMD), som slår fast at veterinærtjenesten er under press i hele landet. Veterinærene er presset, kapasiteten sprengt og rekrutteringen svikter, og kommunene sliter med å følge kravene i Dyrehelsepersonelloven.

Med bakgrunn i denne rapporten har Digitale Helgeland ledet prosjektet Digitalisering av Veterinærtjenesten (DigiVet), som ble initiert av Helgelandskommuner for å undersøke om digitalisering kan forbedre og effektivisere veterinærtjenesten. Prosjektet har involvert veterinærer, produsenter, kommuner og relevante myndigheter gjennom intervjuer, feltobservasjoner og verksteder.

Innsiktsarbeidet viser at veterinærtjenesten preges av manuelle prosesser, dårlig integrerte systemer og unødvendig tidsbruk på administrasjon, noe som gjør arbeidet tungvint for både veterinærer og produsenter. Funnene gjelder hele landet.

Det offentlige har ikke tatt helhetlig ansvar for digitalisering i landbrukssektoren, noe som har ført til fragmenterte data og manglende oversikt.

Prosjektet DigiVet har vist at digitalisering kan:

- Effektivisere oppdragsstyring og ressursbruk i veterinærtjenesten
- Redusere tid brukt på administrasjon og gi mer tid til dyrehelse
- Styrke matsikkerheten og dyrevelferden gjennom bedre datadeling
- Sikre bedre grunnlag for politikkutforming og kriseberedskap

Hovedanbefalingene fra prosjektet er utvikling av et nasjonalt system for datadeling i landbrukssektoren og et nasjonalt samhandlingsverktøy for veterinærtjenesten. For å få til dette må lovgivende og styrende departement ta eierskap til at utvikling av nasjonal løsning, og sørge for nødvendig finansiering og regelverk som muliggjør implementering.

Prosjektet har blitt presentert for tidligere landbruks- og matminister, og for departementets faglige ledelse.

Ny nasjonal digitaliseringsstrategi setter ambisiøse mål for digitaliseringen av Norge. Digitalisering av veterinærtjenesten er et konkret skritt i riktig retning.

Senterpartiet vil:

- Be Landbruks- og matdepartementet ta ansvar for videreføringen av DigiVet gjennom å sikre nødvendig finansiering, forankring og utvikling av en nasjonal digital satsing i en næring som er blitt hengende etter i digitaliseringen.

23. Posttjenester er en viktig bærebjelke i det norske samfunnet

Postens tjenestetilbud har fungert og blitt utviklet helt siden Postverket ble etablert i 1647 i Norge, men i desember 2024 har utvalget for fremtidens posttjenester konkludert og foreslått at brev skal kun utleveres til postpunkt (for eksempel post i butikk). De som trenger det, skal imidlertid kunne «velge» å få brevene levert i postkassen én gang i uken.

Vi vet at eldre både mottar og sender flere brev, det er også gjort undersøkelser på at personer over 60 år heller bestiller pakker til postkassen fremfor post i butikk i større grad enn resten av befolkningen.

Mange av de som vil trenge hjemkjøring er mottakere med lav digital kompetanse som vil slite med både å henge med i en eventuell omstilling og at de må søke for å få hjemkjøring. Eksempler på sårbare brukergrupper som kan bli berørt av denne ordningen er ikke-digitale, digitalt sårbare, personer med redusert mobilitet eller andre funksjonsnedsettelse. Personer i disse gruppene kan ha vansker med å hente post på et hentepunkt. De kan også ha utfordringer med å bruke de digitale verktøy som kreves for å anvende disse tjenestene, og for å lese post digitalt.

For mange, også utenfor de sårbare brukergruppene, vil det også bli uforholdsmessig langt til nærmeste posthentested. Dette er et tiltak som kan fungere bra i de største byene med kort avstand til nærmeste post-i-butikk, men i distriktene kan det derimot være svært lange avstander og omveier for å komme seg til nærmeste hentested. I et klimaperspektiv er det også uheldig å lage et system som legger opp til forlengende og unaturlige kjøreruter. I dagens samfunn er det også behov for å sende dokumenter og annet per post, og hvor selv med dagens postomløpsfrekvens vil postomløpstiden oppleves for lang. Å gå til en ombæringsdag i uka, er å ta samfunnet i feil retning.

Senterparti vil:

- Brev skal ikke som hovedregel skal utleveres til betjente postpunkt
- Nødvendig informasjon kommer frem, og ønsker å opprettholde postbudtjenesten som den kritiske infrastrukturen den er
- Antall dager med avisdistribusjon bør ikke reduseres fra 4 dager til 3 dager. Avisdistribusjonen er viktig for demokrati, samfunnsdeltagelse og det å holde befolkningen oppdatert
- Staten i samråd med fylkene ser på løsninger for ombæring av post til veiløse samfunn med bruk av fylkeskommunale transportmiddel.
- Forbedre landpostbudordningen, blant annet gjennom samordning av flere tjenester innen distribusjon og varelevering.
- Vurdere å utvide prøveprosjektet "På dørterskelen" i regi av Posten og KS til å omfatte flere kommuner.
- Sikre effektive ordninger som gjør at laboratorieprøver kan bli sendt og mottatt også på lørdager i alle deler av landet og styrke ordningene som gjør at aviser kan distribueres alle hverdager, inkludert lørdag.
- Sikre forutsigbare rammer for postombæring og levering av pakker til dem som ikke bor i nærheten av posttjenester eller post i butikk.
- Sikre lik brevporto i hele landet.

24. Statnetts vidløftige planer om økt overføring fra nordområdene.

Prisområde NO04 opererer i dag som den siste barrikaden for prissmitte fra den europeiske union og viser en strømpris uten eksportsmitte. Frem til man tar hånd om de underliggende utfordringene, vil det være strategisk uklokt med ytterligere oppgradering av linjer nord-sør så vel som vest-øst. Det er en klar forventning at Statnett gjør sin jobb regionalt før arbeidet med nasjonal linjekapasitet er et tema

Nordland er ansett som den landsdelen der investeringsviljen er høyest blant både eksisterende og nye kraftkrevende industrier. Forespørselen etter kraft har aldri vært høyere, og det er det en enkel grunn til - vi har noe som de trenger, til en akseptabel pris. For å kunne snu de nedadgående befolkningstallene, og ønske nordlendingene velkommen hjem igjen, er vi helt avhengig av disse nytenkende/innovative arbeidsplassene. En prissmitte vil føre til at Nordland som landsdel mister sitt konkurransefortrinn innen nyetablering av industri, som i verste fall kan føre til økt befolkningsnedgang.

Senterpartiet vil:

- Se på mulighetsrommet for å gå imot Statnetts planer om videre eksport av strøm ut av Nordland.
- At det regionale linjenettet må oppgraderes, før man ser på en eventuell oppgradering av linjer ut av regioner.
- At staten skal ta en større del av kostnadene for regionale linjeutbygginger.
- At mest mulig av «overskuddskraften» låses opp mot prosjekter i nordområdene.
- Innføre kortreist strøm som en nasjonal merkevare

25. En distriktsvennlig privatskolelov

En helt sentral del av Senterpartiets politikk er å sikre et godt utdanningstilbud som er tilgjengelig for alle, uavhengig av geografisk eller sosioøkonomisk bakgrunn. Kampen for nærskolene er derfor en viktig hjertesak for Senterpartiet! Både den lokale grunnskolen, og den videregående skolen, fungerer som limet i lokalsamfunnet og holder liv i bygda.

Det er i dag 376 færre grunnskoler enn for 15 år siden, og størst er nedgangen i små distriktskommuner, hvor reduksjonen tilsvarer 10% sammenlignet med for fire år siden. Også i den videregående skolen ser man store endringer i skolestrukturen, med nedleggelsen av seks skoler og skolesteder i Innlandet fylkeskommune som et godt eksempel. Nedleggelsene begrunnes ofte med synkende elevtall og en vanskelig kommuneøkonomi.

Senterpartiet har i regjering derfor innført et eget tilskudd på 500.000 kroner per kommunale grunnskole. Dette i tillegg til å ha styrket kommunenes økonomi vesentlig gjennom nytt inntektssystem, og en rekke andre distriktpolitiske tiltak for å styrke bosetting i utkantene. I 2023 innførte regjeringen flere endringer i privatskoleloven, noe som blant annet medførte at profilskoler ble tatt ut av godkjenningsgrunnlaget for private skoler med rett til statsstøtte. Det ble også lovfestet at det skal legges vesentlig vekt på de folkevalgtes mening ved behandling av søknader om private skoler.

Det er viktig å gi rom for at skolene kan ha en profil som er tilpasset de lokale samfunnene, spesielt i distriktene, hvor særegne behov og ønsker kan skape gode muligheter for spesialiserte utdanningstilbud. Å åpne for mer fleksibilitet i privatskoleloven vil bidra til et mer dynamisk og inkluderende utdanningssystem, der både lokale styrker og samfunnets behov står i sentrum og hvor alternativ pedagogikk også blir et reelt tilbud på bygda.

Senterpartiet mener derfor at privatskoleloven bør endres for å tilrettelegge for et utdanningssystem som er både mangfoldig og fleksibelt og som i større grad sikrer en distriktsvennlig privatskolelov som gir barn og unge i distriktene de samme mulighetene som i sentrale strøk.

Senterpartiet mener at:

- Privatskoleloven må åpne for muligheten til å etablere privatskoler som fremmer lokale kulturtradisjoner og spesifikke kompetansebehov i distriktene.
- Ved godkjenning av søknader om privatskoler med rett til statsstøtte, må distriktpolitiske hensyn vektlegges i mye større grad enn det som er dagens praksis
- Lovendringen som gjør at det legges “vesentlig vekt” på de folkevalgtes mening ved opprettelse av private skoler, kan ikke praktiseres som en vetorett.
- Forbudet mot utbytte fra privatskoler med rett til statsstøtte skal opprettholdes.
- Private skoler skal fortsatt være pålagt de samme innsynskrav og krav om offentlighet om egen virksomhet som offentlige skoler.
- Det må også kunne åpnes for privatskoler, spesielt på videregående skolenivå i distriktene, for å møte næringslivets behov og utfordringer med lange reiseavstander

26. Jerveforvaltning – vi må sikre den todelte målsettinga!

Vi har sidan 2003 ligge langt over bestandsmålet for jerv i Norge. Dei tre siste åra var totalt 30 ynglingar over bestandsmålet, derfor treng vi ei stor mobilisering for å få regulert bestanden ned til bestandsmålet. Dette for å ta etter mange år med manglande uttak av lisensfellingskvote som eit forebyggjande tiltak før beitesesongen og for å nå den todelte målsettinga. Vi har nå fleire områder med uakseptabelt store tap, og som har hatt det over fleire år. Blir ikkje dette løyst og regulert, vil desse utfordringane spreie seg til andre rovviltprioriterte og beiteprioriterte område.

Rovdata visar at det frå 2001 til 2024 har vore 42% fleire ynglingar av jerv i snitt enn det nasjonale bestandsmålet viser. I praksis har vi på landsbasis aldri vore på eller under bestandsmålet for jerv sidan 2003. Oversikta frå Rovdata viser også at sjølv om det i enkelte år er teke ut mange dyr på ekstraordinære uttak/hi-uttak aukar bestanden av jerv raskt i påfølgjande år.

Rovviltforliket er tydeleg på at jerven skal forvaltast på bestandsmålet. Da må det gjerast ein langt større innsats for å sikre dette. Uttak av overskotet av jerv må gjennomførast effektivt i alle områda vi har vanskar med å nå den todelte målsettinga.

Senterpartiet meiner at:

- Det må gjennomførast ekstraordinære uttak av overbestanden av jerv i dei områda som har hatt store tap over fleire år for å sikre den todelte målsettinga og for å få jerven ned på bestandsmålet. Overskotet av ynglingar i Norge må takast ut i desse områda.
- Vi må auke lisensfellingskvotene for å komme ned på bestandsmålet.
- Lisens- og skadefelling av jerv fungerer for dårleg som bestandsregulerande verkemiddel, særleg i alpine fjellområde, og må effektiviserast med meir moderne uttaksmetodar.
- Det må etablerast faste rutinar for at miljøforvaltninga tek ut restkvotene på jerv.
- Der ein må ta heim att sau tidleg på grunn av omfattande angrep av jerv, må forvaltninga få og bruke alle verkemiddel ein kan for å ta ut skadedyret som fører til at beiteområda ikkje blir nytta slik dei skal. Anten ved skadefelling i beitesesongen eller med målretta uttak gjennom lisensfellinga.
- Ta ut alle ynglingar i beiteprioritert område uavhengig av lisensfellingskvote så lenge det nasjonale bestandsmålet er nådd.
- Vi treng ein gjennomgang av forvaltninga for å kartlegge korleis dei ulike forvaltningsnivåa påverkar uttak, bestandsregistrering, kvoter og tiltak for å sikre den todelte målsettinga.
- Det må takast politiske grep for å sikre at forvaltninga fylgjer opp den todelte målsettinga, få kontroll på jervebestanden og sikre ei beitenæring som kan drive etter dyrevelferdsmessige mål. Vi har fleire beitebrukarar som har gjeve opp og mange vurderer sterkt om dei har helse og økonomi til å prøve vidare drift. Dette er alvorleg.

27. Mangel på helsepersonell

Rekruttering til yrker innenfor helse er viktig, men det må også finnes tiltak for å beholde kompetansen. God rekruttering hjelper ikke, dersom man ikke greier å beholde de som allerede er der. Ifølge Norsk Sykepleierforbund, mangler det ca. 4300 sykepleiere og spesialsykepleiere i Norge. Situasjonen er lignende for flere yrker innen helsesektoren, som f.eks. bioingeniører og radiografer. Disse er ikke blant de aller største profesjonene i helsevesenet, men innehar kritisk kompetanse hvor mangel fører til at øvrige tjenester stopper opp

For å kunne opprettholde likeverdig helsetilbud over hele landet med høy faglighet og rett kompetanse på rett sted, er det viktig å sikre helsepersonell gode arbeidsvilkår og god lønn. Et lønnsnivå som er på linje med utdanninger med samme utdanningslengde og ansvar må være minimum. I dag er nyutdannede sykepleiere bekymret for om de klarer å komme seg inn på boligmarkedet – det gjelder ikke kun i Oslo, men i hele landet. Sånn skal det ikke være. Det bør heller ikke være slik at kommuner og spesialisthelsetjenesten må konkurrere mot hverandre med ulike typer lokketilbud, for å få tak i nødvendig kompetanse. Kommunene må få rammer som gjør dem i stand til å tilby gode lønnsvilkår til alt helsepersonell, og ikke bli satt i en situasjon hvor de må bruke midler man egentlig ikke har for å tiltrekke seg nødvendig arbeidskraft.

For at man skal kunne ha spredt bosetting og gode lokalsamfunn over hele Norge, er det viktig å sørge for at vi har nok helsepersonell og attraktive vilkår for disse.

Senterpartiet vil:

- Gi bedre lønnsvilkår for helsepersonell
- Bedre arbeidstidsbestemmelser og turnusordninger, som gjør at man kan stå i 100% stilling hele arbeidslivet
- At effektivitet i helsesektoren ikke kun skal måles i kroner og øre, men må vurderes ut ifra et helhetlig perspektiv hvor både pasientens og helsepersonellens fysiske og psykososiale velferd står i fokus.

28. Politisk kontroll over energinettet

Flere regioner i Innlandet står ovenfor en situasjon der det er uklart om det finnes tilstrekkelig kraft til å møte behovet man har i dag og i nær framtid. Dette fordi deler av eksisterende næringsliv skal elektrifisere sin produksjon for å nå klimamål, eller fordi de har vekstambisjoner som vil kreve mer energi. I tillegg har flere av regionene en pågang av nye virksomheter som ønsker å etablere seg.

I tillegg skal tungtransporten og anleggsmaskiner elektrifiseres. Det er planer om etablering av ny-fornybar energi produksjon flere steder, men det er også meldt om at det ikke er nettkapasitet til å ta imot ny energi på dagens nett.

Dette skaper store utfordringer for flere regioner i Innlandet, og er med på å begrense vekst og utvikling i hele fylket, og bidrar til en ytterligere sentralisering. Dette gjør det vanskelig for flere regioner å gjennomføre sine planer knyttet til vekst og utvikling, gjennom innbyggervekst, etablering av nye arbeidsplasser og generelt omstillingen knyttet til bruk av mer fornybare energikilder.

Når det gjelder prognoser og framskrivninger av framtidig behov for energi, så er det ulike syn, og sprikende kalkyler. Det synes tydelig at vindkraftutbyggings-aktører med betydelige finansielle muskler, over tid har tegnet et bilde av store behov for utbygging. Samtidig som motstandere av disse prosjektene legger fram helt andre påstander, og mener at behovsanalysene er ren skremselsargumenter for å tvinge fram utbygging. I tillegg løper fortsatt debatten på hvor mye kraft vi fører ut av landet, prissmitte problematikken eksisterer fortsatt, og det er med andre ord krevende å skulle ta stilling til akkurat hva framtidig behov i virkeligheten er.

I Innlandet er det i dag blant annet Statnett og Elvia som gjennom sine prioriteringer av hvor utbygging av nettkapasitet skjer, er med å styre hvor det skal skje vekst og utvikling. For å øke både bosetting og nye arbeidsplasser, trengs det strøm. I dag har flere regioner fått beskjed av Statnett å redusere sine ambisjoner for vekst og utvikling, da de ikke ønsker å utvikle nettkapasiteten til disse områdene. Framover vil det være tilgang på energi og nettkapasitetene som styrer hvor næringslivet etablerer seg og hvor folk vil bosette seg. Det er ikke kraft- og nettselskapene som skal avgjøre hvor veksten i Innlandet skal skje.

Det er behov for å øke nettkapasitet og tilgangen på strøm i flere regioner i Innlandet, og det er nødvendig å finne løsninger for å dekke dagens og fremtidens energi behov. Samtidig må vi sikre at det er de nødvendige utviklingsprosjektene er politisk styrt, slik at det er det politiske nivået som setter føringene for hvor utvikling skal skje, og dermed motvirke sentralisering.

Senterpartiet valgte å gå ut av regjeringssamarbeidet med Arbeiderpartiet med bakgrunn i ønske om å ha nasjonal kontroll over kraft. Med samme fokus, er det avgjørende at det etableres politisk kontroll over nettutbygging og prioriteringer i vårt eget fylke, og vårt eget land. Norsk næringsutvikling skal ikke avgjøres av kapital og næringsinteresser, men baseres seg på politiske prosesser og beslutninger.

Senterpartiet vil ha politisk kontroll over energinettet!

29. Sats på fjellandbruket!

I Norge har vi 71 fjellkommuner. 1/5 av alle aktive gardsbruk hører til i fjellområdene. Vi står i fare for å miste ytterligere av det verdifulle landbruket i fjellkommunene, om det ikke får den oppmerksomheten og prioriteringene fra storsamfunnet som det fortjener. Fjellandbruket har særskilte utfordringer med klimatiske forhold, topografi, demografi og mindre gardsbruk/besetninger uten grunnlag for stordrift. Samtidig har fjellandbruket unike muligheter og et stort ubenyttet potensial for minst en dobling av utmarksbeitebruk. Utmarksbeitet er en viktig del av fôrgrunnlaget i norsk jordbruk, og det høstes årlig verdier for ca. 1 milliard kroner.

Senterpartiet anerkjenner fjellandbruket og de store utmarksbeiteressursene som en viktig del av nasjonal beredskap, selvforsyning og matsikkerhet. Et aktivt fjellandbruk bidrar samtidig til en forvaltning som fremmer biologisk mangfold, kulturlandskap og klimavennlig bruk av utmarksressursene. Fjellandbruket opprettholder også lokal matproduksjon. Dette gjør fjellandbruket til en av de fremste aktørene i møte med globale og nasjonale utfordringer knyttet til beredskap, matforsyning og klimaendringer.

Senterpartiet vil derfor løfte fram fjellandbruket særskilt, og prioritere tiltak som styrker fjellandbruket i et beredskaps- og miljøperspektiv. Fjellandbruket er et fundament for levende lokalsamfunn og en bærekraftig fremtid for fjellområdene. Ved å prioritere fjellandbruket sikrer vi både robuste lokalsamfunn, levende natur og en fremtidig matforsyning som tåler kriser.

Senterpartiet vil:

- Prioritere fjellandbruk i nasjonale strategier for matsikkerhet og klimapolitikk.
- Øke kapasiteten for lokal matproduksjon i fjellområder som en del av den nasjonale beredskapen, og gi økte økonomiske incentiver til bønder som opprettholder beitebruk og lokal produksjon som en del av kriseforberedelser.
- Utvide tilskuddsordninger til fjellbønder for å sikre økonomisk stabilitet og bærekraftig drift.
- Prioriterte fjellandbruket med investeringsmidler og omstilling til løsdrift.
- Gjøre fjellandbruket robust mot klimaendringer og bidra til reduserte klimagassutslipp. Bruk av utmarksbeite må fremmes og beskyttes som en klimavennlig matproduksjon. Aktiv beiting av gressmark i fjellområdene binder dobbelt så mye karbon sammenlignet med krattområder uten beite.
- Bevare naturressursene ved å sikre bærekraftig bruk av utmark og beite for å bevare artsmangfold og økosystemer. Vi vil investere i miljøer som fokuserer og forsker på klimatilpasningstiltak og nye driftsmetoder i fjellandbruket.
- Sikre at utdanning og rådgivning i fjellandbruket inkluderer både beredskap og miljøhensyn.
- At Norge tar ett ekstra ansvar for å ta vare på seterulturen i landet vårt, særlig etter at seterulturen kom inn på UNESCO sin liste over immateriell kulturarv.

30. Sikring av jernbanenettet

Siste års hendelser med gjentatte flommer og mange ras har vist hvor sårbart jernbanenettet vårt er. Dovrebanen har vært stengt gjentatte ganger og i svært lange perioder blant annet i forbindelse med Randklev bru.

Klimaendringer fører til at vi kanskje årlig får stengninger både av vei og bane. Nå vet vi at Dovrebanen igjen blir stengt til medio april, og det er en stor bekymring for at persontrafikken på Rørosbanen igjen vil bli rammet ved at godstrafikken blir prioritert.

Deler av godstrafikken må i disse periodene flyttes til Rørosbanen, noe som skaper store utfordringer både for godstrafikken og passasjertrafikken. Dette gjør at man ikke har gode, forutsigbare kollektivtransportalternativer mellom Trondheim og Oslo.

Det har i mange tiår vært arbeidet med mål om å kunne utnytte potensialet på Røros- og Solørbanen, Gjøvikbanen og Dovrebanen i betydelig større grad enn hva som gjøres i dag. På kort sikt må det etableres kryssningsspor, tilsvinger og sikring av flere jernbaneoverganger for å øke sikkerheten, effektiviteten og kapasiteten.

Gjøvikbanen trenger økt kapasitet og flere avganger for persontog, i tillegg til bedre tilgjengelighet for næringsliv med gods som skal ut til markedene.

På lengre sikt må Røros- og Solørbanen elektrifiseres, og arbeidet må startes omgående. Slik situasjonen er i dag er vi ikke i stand til å levere med tanke på totalberedskapsmeldingen, langtidsplanen for forsvaret eller legge til rette for effektive transportlinjer for gods.

Det må sikres at godset kommer frem til forventet tid, og vi må sette oss i førersetet for å få satt jernbanenettet vårt i stand til å kunne transportere både persontrafikk og gods på en måte som sikrer og ivaretar behovene både med tanke på frekvens og punktlighet.

Senterpartiet vil:

- At Gjøvikbanen gjøres mer tilgjengelig for person- og godstrafikk
- At det blir kartlagt og foretatt utbedringer ved kritiske punkt langs Dovrebanen.
- At Røros- og Solørbanen, Dovrebanen og Gjøvikbanen blir prioritert høyt med tanke på utbedringer fremover med kryssningsspor og tilsvinger.
- At Røros- og Solørbanen umiddelbart blir en del av fjerntogstrategien.
- At det settes av penger med mål om elektrifisering av Røros- og Solørbanen, i tråd med NTP

31. Vi må ha en desentralisering av naturskadeordninga

Å leve av, med og i pakt med naturen blir stadig tøffere når klimaet forandrer seg og været blir våtere, villere og mindre forutsigbart. Naturskadeerstatning skal bøte på skader på veier, bruer, jordbruks- og skogbruksareal, og byggverk som ikke dekkes av vanlig forsikring.

Flere deler av landet har vært ramma hardt. Innlandet har flere kommuner som har hatt gjentatte flom, skred og naturskader de siste åra. Enkeltpersoner og private virksomheter blir særlig hardt rammet, sammen med kommunene som må ha krisestab og beredskapen i orden. Det er krevende å navigere i ekstremværet og prioritere blant viktige formål.

Etter at skaden har skjedd, ønsker de som blir ramma å komme raskest mulig tilbake i gjenge. Å rydde opp og få erstatta det som erstattes kan er kritisk.

Naturskadeerstatningsordninga må endres og åpne for at lokal forvaltning kan bidra. Lokalkunnskap og lokalt skjønn er også verdifullt i denne sammenheng. Dagens ordning med behandling i Landbruksdirektoratet har vist seg å gå for sakte. Ved flere ekstreme hendelser på kort tid, må det være større fleksibilitet i hvordan saker blir avklart. Saksbehandlingstida nå er for lang, og dertil klagebehandling gir stor økonomisk usikkerhet og fare for nye skader mens man venter på naturskadeerstatning.

Den statlige naturskadeerstatningsordninga er heller ikke dekkende når det kommer til å sikre gjenoppbygging av sikringsanlegg ved dyrka mark. Gjenoppbygging faller også utenfor NVE sitt ansvarsområde. Konsekvensen ser vi tydelig i form av manglende gjenoppbygging av sikringstiltak som skal verne matjorda og produksjonsgrunnlaget i landet vårt. Det er uholdbart at matjord går ut av produksjon grunna manglende sikring mot flom og skred.

Regelverket må endres slik at skade på eksisterende sikringsanlegg som elveforbygning og plastring i vassdrag kan erstattes gjennom naturskadeerstatningsordninga.

Det skal ikke være nødvendig å hyre konsulenter eller advokater for å navigere i slik søknadsordninger.

Senterpartiet mener at:

- Ordningen for naturskade må gjøres mindre byråkratisk, og mer oversiktlig. Prosedyrer og retningslinjer må avklares nasjonalt og håndheves lokalt.
- Kommune, fylkeskommune og statsforvalter bør ha et ansvar for erstatningsordninger
- Landbruksdirektoratet skal bidra med kompetanse når skaden er omfattende og angår mange
- Landbruksdirektoratet bør ved manglende kapasitet ha rutiner for å delegere kontrollvirksomhet og oppfølging av søknader til statsforvalter
- Egenandeler bør bli gått igjennom, og hvordan byrden fordeler seg over tid
- Kommuner må få tydelig og god informasjon, slik at de kan veilede og følge opp sine innbyggere bedre
- Statsforvalterens rolle bør være avklart for oppfølging av kommunene og interesseorganisasjoner
- Takstfolk må kunne bruke standarder og utarbeide takst som raskt blir godkjent, og kan gjelde for å avklare delvis eller helhetlig utbetaling raskt som ved produksjonssvikterstatningsordninga.
- Naturbaserte løsninger for å dempe flom ikke må gå på bekostning av matjord og landets matberedskap
- NVE må få en øremerket pott som øremerkes sikring av matjord.

32. Flere virkemidler for en helhetlig kriminalitetsbekjempelse

Straffesystemet i Norge er bygget på prinsippet om rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet. Denne modellen har resultert i lavere tilbakefallsrater enn i mange andre land, og er internasjonalt anerkjent som progressiv. Samtidig er det en økende bekymring i befolkningen knyttet til alvorlige lovbrudd, som grov vold, seksuelle overgrep, gjengkriminalitet og økonomisk kriminalitet.

Senterpartiet vil bygge samfunnet nedenfra. Vi arbeider for et samfunn der mennesker kan utvikle seg i frihet og trygghet, hvor vi tar ansvar for eget liv og for fellesskapet. Det er et fellesskapsansvar å bygge et samfunn der alle føler tilhørighet og kan fylle livene sine med meningsfull aktivitet, og dette er en viktig del av vår felles samfunnskontrakt. De som blir sviktet av storsamfunnet har ofte kort vei til utenforskap og kriminalitet.

For å bekjempe kriminalitet må vi først forebygge. Vi må styrke frivilligheten innen kultur, idrett og andre arenaer slik at barn og unge kan få tilbud om meningsfylte aktiviteter tilpasset sine behov. Det offentlige må prioritere ressurser slik at spesielt sårbar ungdom kan få tilbud om for eksempel sommerjobb i de delene av året det ellers er lite organisert aktivitet.

Tverrfaglig samarbeid mellom offentlige etater, sammen med et synlig politi som kan møte barn og unge på en måte som gjør at de blir sett, vil bygge opp langvarig tillit mellom innbyggere og myndigheter. Senterpartiet har en nullvisjon for narkotika. Vi må sikre ressurser nok til at behov for tiltak kan identifiseres tidlig, og oppfølging kan gis umiddelbart.

Vi ser en økende trend der kriminelle gjenger og nettverk forsøker å rekruttere barn og ungdom. Senterpartiet mener vi må slå hardt ned på alle slike tilfeller, og foreldre må involveres og ansvarliggjøres i større grad. Vi må også styrke skolens ressurser slik at de kan være med på både forebygging og identifisering av slik utvikling.

Dersom det er en reell risiko for å bli tatt for lovbrudd, vil dette være avskrekkende i seg selv. Samtidig må vi sørge for at gjentagende kriminalitet får raskere reaksjoner. Rapporter fra politiet og domstolene indikerer også at ressursmangel og lave strafferammer svekker straffesystemets preventive og avskrekkende funksjon. Dette skaper en oppfatning av at konsekvensene for kriminalitet ikke er tilstrekkelige, noe som kan undergrave tilliten til rettssystemet. Vi må kunne vurdere strafferammene for de mest alvorlige forholdene slik at straffen har avskrekkende effekt, og slik at offer for alvorlig kriminalitet opplever at straffereaksjonene er i samsvar med uretten den enkelte har opplevd. Ofre for alvorlig kriminalitet må få tilstrekkelig oppfølging og støtte, både juridisk og helsemessig.

Samtidig som strafferammene heves, må rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet fortsatt prioriteres. Dette inkluderer tilgang til utdanning, arbeidstrening og psykisk helsehjelp for innsatte. Oslo Senterparti ønsker et rettferdig og balansert straffesystem som både forebygger kriminalitet, ivaretar ofrenes rettigheter og sikrer tryggheten i samfunnet.

Oslo Senterparti foreslår derfor

- Ha en gjennomgang av strafferammen på all voldelig og grov økonomisk og organisert kriminalitet, med sikte på å optimalisere den avskrekkende effekten og tiden for rehabilitering. Samtidig som det er i tråd med rettferdighetsforståelsen for ofre.
- Å gjenopprette kontakten mellom politiet, skolene, fritidsklubber og utekontaktene i storbyene for å forebygge kriminalitet
- Styrke konfliktrådene ved skolene slik at ungdommer som står i fare for å falle ut av skolen blir fanget opp i tide

- Styrking av politiets ressurser for å øke oppdagelsesrisikoen og effektivisere oppklaringen av lovbrudd.
- Videre satsing på rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet som en integrert del av straffesystemet.
- Et sterkere søkelys på ofres rettigheter og behov, inkludert tilgang til juridisk bistand og psykisk helsehjelp.
- Raskere reaksjoner for gjentatt kriminalitet for å forebygge gjentagelser og styrke samfunnets trygghet.

33. Redd Ullevål Sykehus

Senterpartiet har programfestet støtte til å bevare Ullevål sykehus. Dette har både bred støtte i befolkningen, god faglig forankring blant helsepersonell og politisk støtte i Oslo kommune.

Senterpartiet har en god helsepolitikk for Oslo. Dette handler om å Sørge for sammenhengende pasientforløp og økt pasientsamarbeid mellom kommunehelsetjeneste og spesialisthelsetjeneste, Sikre at nye sykehus bygges med tilstrekkelig kapasitet og sengeplasser, og ivareta nærheten til gode offentlige tilbud. Derfor vil Senterpartiet opprettholde Ullevål sykehus og hindre at sykehuset selges, og samtidig sørge for at nye Aker sykehus blir lokalsykehus for hele Groruddalen.

Senterpartiet slår også fast at samarbeid med private aktører skal skje gjennom langsiktige avtaler basert på kvalitet og som er utarbeidet slik at det private, ideelle innslaget kan øke. Nedbygging av det offentlige sykehustilbudet, som flytting av Ullevål til Gaustad, hvor sengekapasiteten blir redusert og innholdet endret, fører til vekst i det private (profittdrevne) helsevesenet på bekostning av det offentlige og det ideelle tilbudet.

Investeringer i sykehusbygg har ofte vist seg å bli svært mye dyrere enn først forutsatt. I tillegg har flere sykehusutbygginger blitt bygget med alt for lav kapasitet, og i realiteten blitt for små allerede når de åpner. Slike problemer har ofte blitt kjent underveis i planlegging og bygging, men prosjekter har allikevel fortsatt til tross for at det ikke lenger er forsvarlighet i prosjektet. Vi kan ikke bruke offentlige midler på denne måten lengre. Store prosjekter må inn under politisk styring og godkjenning, og må kunne stoppes.

Prosjektet Nye Oslo Universitetssykehus har for lengst sprengt kostnadsrammene gitt fra Stortinget. Senterpartiet må sørge for at prosjektet revurderes gjennom en ny stortingsbehandling. Akuttisykehuset må utvikles på Ullevål, og byggeplanene på Rikshospitalet og Aker må tilpasses dette.

Oslo Senterparti forlanger at partiet nå løfter denne saken i Stortinget.

34. Forsvar for folkestyret

Verden blir stadig mer polarisert og usikker. Den nye administrasjonen i USA skaper uforutsigbarhet om amerikansk støtte og tilstedeværelse i Europa. Det transatlantiske forholdet har siden andre verdenskrig stått bunnsolid på felles demokratiske verdier. USA er fortsatt vår sikkerhetsgaranti, men denne garantien er ikke lenger like urokkelig for Europa som sådan. USAs demokratiske institusjoner er under hardt press. Det er grunn til å være bekymret for USAs fremtid som rettsstat og demokrati.

Politiske verdier og sannheter stilles nå under lupen. Det vil være dem som ønsker en ny verdensorden velkommen, og det vil være dem som passivt godtar den nye internasjonale verdensorden, både her i Europa og i resten av verden. Men verdiene vi har bygget samfunnet på siden 1945 er ikke midlertidige. Det er varige og universelle. Det er når det blåser sterkest at vi får testet styrken. Norge må stå støtt i kampen for frie, liberale verdier, folkestyret og forsvaret av folkeretten.

Norge står ikke alene. Vi må styrke vårt internasjonale samarbeid gjennom NATO, OSSE, FN og andre europeiske og internasjonale fora. Og der verdens største bistandsaktør har stengt dørene, må Norge ta ansvar gjennom å sikre matsikkerhet, demokratibygging og helse for verdens fattigste. Senterpartiet må gå i bresjen for en betydelig økning i egne forsvarsbudsjetter og mobilisering gjennom verneplikten som svarer til vår nye virkelighet. Men det beste forsvaret i Europa er at Ukraina lykkes i sin kamp for frihet. Senterpartiet mener derfor at den militære og sivile støtten til Ukraina må trappes kraftig opp.

Folkeretten slår fast prinsippet om at stormakter ikke kan gripe inn i suverene stater, slik Russland har gjort i Ukraina. Norge kan ikke akseptere en fredsløsning i Ukraina som inngås uten at alle berørte parter deltar, inklusiv Europa og ikke minst Ukraina selv. Norge kan heller ikke akseptere en løsning der Ukraina påtvinges nyvalg av stormaktene, eller tvinges til å gi fra seg betydelige ressurser i bytte mot at angrepskrigen de er utsatt for skal opphøre. Ingen av partene kan akseptere en fredsløsning som ikke innebærer soleklare garantier og sikkerhetsgarantier mot nye angrep.

Senterpartiet mener vi må styrke folkestyret, og med det motstandskraften mot autoritære krefter. Lokaldemokrati, korte avstander mellom dem som beslutter og dem som lever med beslutningene, et sterkt sivilsamfunn med en aktiv frivillighet og et levende og godt ordskifte er vår beste beredskap.

35. Tidlig innsats

Foreldre/foresatte med barn i risiko-grupper skal ha en fast kontaktperson i det offentlige.

Foreldre/foresatte til ungdommer som flørter med uheldige miljøer opplever at det kan være både tidkrevende og vanskelig å finne frem til riktig sted for å få hjelp.

Vi har på mange områder et bredt, og fragmentert, tilbud både i det offentlige og frivillige/private. Men, med et litt uavklart behov kan det bli en lang reise å finne frem og dermed tar det også lengre tid å finne riktig hjelp, for deretter å måtte stille seg i kø.

‘Senterpartiet mener at foreldre som varsler utfordringer med eget barn skal få en kontaktperson som skal hjelpe med å navigere i det offentlige systemet for å få riktig hjelp så raskt som mulig.

Sendt inn av: Rogaland Senterparti

36. Økt støtte til Ukraina – En investering i vårt demokrati

Russlands invasjon av Ukraina utgjør en direkte trussel mot europeisk sikkerhet, demokratiske verdier og folkeretten. Ukrainas motstandskamp er ikke bare en kamp for deres suverenitet, men også for stabiliteten i hele Europa, inkludert Norge.

De liberale, vestlige demokratiene i Europa står samlet for å støtte Ukrainas forsvarskamp og gjenoppbygging, og Norge har forutsetninger for å bidra mer.

Senterpartiet var en av hovedarkitektene bak Nansen-programmet. Programmet ble utviklet for at Norge skal være en troverdig og langsiktig partner for Ukraina.

En suveren norsk nasjonalstat som står bak Ukraina, styrker vårt eget forsvar og bygger videre på våre gode internasjonale samarbeid er den beste måten å navigere på i en tid med stor usikkerhet. For Norge er Ukrainas frihetskamp den største sikkerhetspolitiske trusselen i vår levetid. Derfor er økt og forutsigbar støtte til Ukraina det neste tiåret en investering i vår fremtidige frihet og stabilitet.

Forslag:

Norge må å øke den årlige støtten til Ukraina til 150 milliarder kroner fram til 2035, fordelt på militær, humanitær og økonomisk bistand.

37. Stortingets rovdyrforlik må overholdes

Norsk rovviltpolitikk skal balansere hensynet til rovviltbestander med hensynet til beitenæringer og det biologiske mangfoldet som er avhengig av beiting.

Bestandene av de fire store rovdyrene i Norge ligger tydelig over nasjonale bestandsmål, med unntak for bjørn.

Dette skaper flere utfordringer som økte tap for beitenæringa og villrein, redusert tillit til forvaltningen, en mer krevende bestandskontroll og et generelt høyere konfliktnivå.

Situasjonen krever nye tiltak for å sikre at Stortingets rovdyrforlik overholdes.

Senterpartiet vil:

- Flytte rovviltforvaltningen til Landbruks- og matdepartementet, for å bedre ivareta hensynet til næring og utmarksnæringer.
- Innføre stående fellingstillatelser på rovvilt i beiteprioriterte områder, innenfor rovdysikre beitegjerdar, på innmarksbeite og i kalvingsområder for rein.
- Tillate utvidet bruk av tekniske hjelpemidler og løshunder under jakt og felling av rovvilt for å øke effektiviteten.
- Øke rammene til rovviltneamdene for å sikre en effektiv forvaltning.
- Øke midler til forebygging av rovdyskader for å styrke skadeforebyggende tiltak.
- Gi rovviltneamdene reell vedtaksmyndighet for å styrke den lokale forvaltningen.

Sendt inn av: Rogaland Senterparti

38. Ny energipolitikk

Rogaland Senterparti stiller seg bak grepa som Lisa Marie Klungland og Trygve Slagsvold Vedum la fram denne veka for å få forutsigbarhet i straumprisane.

Det må gjerast systemgrep, men også tiltak som virkar på kort sikt.

Norgespris på 40 øre til både næringsliv og privat er eit virkningsfullt grep som vil utgjere ein forskjell – spesielt i Rogaland og resten av NO2.

Statnett er eid av staten og selskapet har virkemiddel for å fremme sikker kraftforsyning til lik pris, over hele landet.

Regjeringen må formidle klare krav og forventninger til selskapet, slik at virksomheten i Statnett støtter opp om myndighetenes overordnede energipolitikk.

Om nødvendig må Statsråden sette inn et nytt styre i selskapet, et styre som har evne og vilje til å følge opp myndighetenes krav og prioritering.

Ei sterkare styring over Statnett kan også gi nye muligheter for å styre nettutviklinga i tråd med lokale ønske.

Fleire stader i Rogaland blir det planlagt linjer på både Statnett sitt nett og i regionalnett der det lokalt er ønske om jord- og sjøkablar i staden for luftledning.

Rogaland Senterparti ønsker at dagens praksis som seier at nye linjer som hovedregel skal byggast som luftledning må endrast.

Vårt forslag er at jord- og/eller sjøkabel alltid skal utgreiast.

Kabling i jord- eller sjø vil kunne tilrettelegge for både naturrestaurering og inngrep i urørt natur.

Det er ofte naturleg å legge kablar langs eksisterande vegar eller anna infrastruktur.

Jord- og sjøkablar vil frigjere areal til andre tiltak, for eksempel til bustadbygging eller matproduksjon.

Både direkte og indirekte verdiar må vurderast og den samla samfunnsnyttan må vektleggast sterkare enn i dag.

Nettselskapa og NVE påpeikar i bortimot alle tilfelle at kabling er dyrare enn luftspenn. Kommunane eller auka i nettleige er deira svar på å finansiere meirkostnaden.

Rogaland Senterparti meiner dette heller bør løysast med endring i inntektsrammemodellane.

Rogaland Sp meiner også at nye energikrevande aktørar må vurderast ifht samfunnsnytte, og den regionale kraftsituasjonen.

I dag er det ingen styring, og det er derfor behov for ein nasjonal plan for å sikre heilskapleg vurdering av kraftbalansen og konsekvenser for strømprisane som f.eks ved etablering av datasentre.

39. Fiskeri i samiske samfunn - Norges forpliktelser overfor samene

Senterpartiets samepolitiske landsmøte mener at den norske stat har en plikt til å tildele rettigheter som er stor nok til at sjøsamer kan livnære seg av det, og vil derfor anmode om at det settes inn et strakstiltak som motvirker de negative konsekvensene dagens fiskeriregulering har gitt for den minste flåten i årets regulering. Det er videre viktig at Norske myndigheter utreder hvordan de over tid skal overholde sine forpliktelser overfor samene og lager ordninger som gir befolkningen i samiske områder nok tilgang til fiskeressurser i deres leveområder.

Senterpartiets samepolitiske landsmøte mener det er viktig at fisken, som eies av det norske folk i felleskap og skal forvaltes av staten slik at det skaper livskraftige fiskerisamfunn.

Vi mener derfor at det ved ressursknapphet i større grad må vektlegges havressurslovens overordnede målsettinger som blant annet er å sikre det materielle grunnlaget for samisk kultur. For å ha livskraftige fiskerisamfunn og økt mulighet for bosetting i samiske områder er det avgjørende at fiskeressursene gir mest mulig aktivitet i disse samfunnene.

Senterpartiets samepolitiske landsmøte støtter Riksrevisjonens konklusjoner og mener dagens forvaltning ikke svarer på opp til forventningene etter riksrevisjonens rapport. Samtidig mener vi det er kritikkverdig at Riksrevisjonen ikke har omtalt statens forpliktelser over den samiske delen av befolkningen, da dagens fiskeriforvaltning og kvotesystemet har stor innvirkning på samisk bosetning og levemåte.

Statens forpliktelse overfor samene er nedtegnet i ILO konvensjonen nr169 som gir forrang fremfor annen lovgivning, den skal sikre samer som urbefolkning en rett til å utøve tradisjonelle kultur næringer. Også FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27 beskytter samers rett til fiske da dette er viktig for kulturutøvelsen. Norske myndigheter har også nedfelt gjennom Grunnloven § 108 en plikt til å legge til rette for at samene kan sikre og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv.,

Senterpartiets politiske organ mener dagens forvaltning av fiskeressursene bryter de forpliktelsene den norske stat har ovenfor samene og mener den norske stat har en plikt å legge til rette for tradisjonell næringsutnyttelse innenfor fiskeri, til alle som bor i samiske områder.

40. Samisk språk og kultur

All kunnskap om urfolk viser at språk og kulturen deres bevares og utvikles ved utøvelsen av tradisjonsbundet virksomhet og arbeid. Det er en realitet også for det samiske språket og kulturen. I den sammenheng må primærnæringer og samisk utmarksbruk (Meahcásteapmi) bevares og styrkes for fremtidige generasjoner. Det å leve og vokse opp i nærheten av meahcci (utmark), som er vårt *klasserom*, det er der det samiske språket og kulturen lever, og det er der våre etterkommere får sitt basisgrunnlag i livet.

Derfor må det utarbeides ordninger og tiltak som gir rom og stimulering for tradisjonsbundet virksomhet og arbeidet kan utøves i Sápmi. Urfolkskunnskap om natur og utmark er basisgrunnlaget for bevaring og styrking av samisk språk og kultur. Det samiske språket utvikles, stimuleres og videreføres via levemåten nært tilknyttet all utmarksutøvelse.

For å bevare og videreføre samisk språk og kultur, må Stortinget og Sametinget være ansvarsbevisste og komme med konkrete tiltak som gir urfolket/samene rett til å kunne utøve tradisjonsbundet meahcástallan (utmarksutøvelse/arbeid).

Det her arbeidet påhviler Stortinget og Sametinget et stort ansvar, å bevare og styrke samisk språk og kultur, for fremtidige generasjoner. Samisk språk er skjørt og det må aktivt arbeides for å bevare, stimulere og videreføres til våre etterkommere.

Stortinget og Sametinget må iverksettes arbeid og bidra til med ordninger som bevarer og sikrer samisk språk og kultur.

41. Tiltak for å øke oppslutning om samisk språkundervisning

Bakgrunn

Frafall blant elever i samisk språkundervisning, særlig i Sør-Norge, er en utfordring som kan føre til svekket språklig og kulturell identitet blant samisk ungdom. Dette truer bevaringen av det samiske språket på lang sikt. For å motvirke denne utviklingen er det avgjørende å styrke tiltakene som sikrer at elever føler en sterk tilknytning til språket, opplever trygghet i læringsmiljøet og har tillit til undervisningens verdi.

Senterpartiet skal jobbe for

1. Økt informasjon og bevisstgjøring: Gjennomføre målrettede informasjonskampanjer som formidler betydningen av samisk språkopplæring til elever, foreldre, lærere, skoleledere og skoleeier. Dette vil bidra til at elevene opplever nærhet til sitt språk og sin kultur. Innføre obligatorisk 40 timers kurs om urfolk, samisk barns språkrettigheter, samisk språk, kultur og samfunnsliv, for skoleledere i grunn og videregående skole.
2. Støtte til samiske lærere: Tilby etterutdanning, veiledning og nødvendige ressurser til samiske lærere for å sikre en undervisning av høy kvalitet. Dette vil skape et trygt og støttende læringsmiljø som fremmer elevenes språklige utvikling. Og premierer skoler for hver elev som gjennomfører ti år med samisk språkundervisning.
3. Tilpasning av undervisningstilbudet: Utvikle fleksible og tilpassede undervisningsopplegg som møter elevenes individuelle behov og interesser. Dette kan inkludere bruk av digitale verktøy og alternative læringsmetoder som gir elevene en nærhet til språket og dets praktiske anvendelse.
4. Forbedre stipendordninger: Revidere og styrke eksisterende stipendordninger for elever som velger samisk språkundervisning. Økte stipendbeløp og bedre tilrettelegging for søknadsprosesser vil gi elevene tillit til at deres valg av språkundervisning er økonomisk og personlig støttet.
5. Økonomisk støtte til hospiteringsuke på samisk skole: Gi økonomiske støtten til hospiteringsuker for å sikre at alle elever som deltar i samisk språkundervisning får mulighet til å delta, uavhengig av foreldrenes økonomi. Dette tiltaket vil redusere økonomiske barrierer og sikre at flere elever får en sterkere tilknytning til språket og kulturen.
6. Samisk leirskole hvor også foreldre er med: Organisere en samisk leirskole som inkluderer både elever og deres foreldre og sikre at dette ikke blir en stor økonomisk utgift for familiene. Ingen elev eller forelder skal være nødt til å avstå fra deltakelse på grunn av økonomi. Økt offentlig støtte og samarbeid med relevante aktører skal bidra til at alle som ønsker å delta, får muligheten til det. Dette vil skape en trygg og inkluderende læringsopplevelse som styrker både elevenes og foreldrenes forståelse og engasjement for samisk språk og kultur.
7. Samisk hospitering/leirskole som lovpålagt rettigheter: Kommunene bør bli økonomisk ansvarlig til å gi støtte for at barn og foreldre skal kunne delta på hospitering/leirskole.
8. Arbeide for etablering av samisk språkombud som foreldre kan melde fra når de møter utfordringer i opplæring

42. Gode, pre-hospitale tjenester må sikres i hele Norge!

Pasientsikkerhet er en grunnleggende forutsetning for et trygt og velfungerende helsevesen. Ved fødsler, akutt sykdom, ulykker og skader kreves det rask og kvalifisert hjelp. I distriktene stilles det store krav til robuste tjenester for å sikre at pasienter får rask og forsvarlig helsehjelp. Avstander, topografi og værforhold gjør at tilgang til ambulanse, luftambulanse og annen akuttmedisinsk beredskap er avgjørende for å sikre liv og helse.

Tilgangen til pre-hospitale tjenester er under press. Nedskjæringer, bemanningsutfordringer og strukturelle endringer i helsetjenesten fører til en svekket akuttberedskap. Dette skaper en uakseptabel risiko for pasientene og er en trussel mot prinsippet om likeverdige helsetjenester uavhengig av bosted.

Senterpartiet krever at myndighetene og helseforetak over hele landet må ta umiddelbare grep for å styrke de pre-hospitale tjenestene ved å:

- Sikre flere ambulanser i områder med lange avstander til nærmeste sykehus.
- Styrke bemanningen og arbeidsvilkårene for ambulansepersonell.
- Prioritere en robust og stabil luftambulansetjeneste med kort responstid.
- Sikre bedre koordinering mellom ambulanse, luftambulanse og sykehus for raskere og mer effektiv pasientbehandling.
- Sikre bedre opplæring og oppdatering av kompetanse hos helsepersonell i distriktene.
- Innføre tydelige kvalitetskrav og responstidskrav som reflekterer de geografiske utfordringene.
- Styrke grunnberedskapen for å sikre at pasienter får forsvarlig behandling uavhengig av hvor de bor.

Ingen liv skal settes i fare på grunn av dårlig beredskap og manglende ressurser. Det er behov for tiltak og en forpliktelse til å styrke helseberedskapen i hele Norge.

Sendt inn av: Sentralstyret

43. Nasjonal kontroll

Norske naturressurser

Norske naturressurser eies av folket i Norge i fellesskap. Norges naturressurser har blitt, og skal også i framtida forvaltes på en slik måte at hele folket får glede av dem. Dette er kun mulig dersom Norge sikrer nasjonal kontroll over, og nasjonalt eierskap til, vår felles eiendom.

Norsk jord, skog, fisk, olje og gass og norske fossefall og mineraler er verdifulle naturressurser som vi også i framtida må sikre klok forvaltning av. Lokalsamfunnene langs kysten vår, inne i fjordene, i fjellregionene og i skogen, er skapt på forvaltning av naturressurser. De ble bygget opp av hardtarbeidende folk som ville bruke de lokale naturressursene til å bygge ei framtid for seg og sin familie.

Dersom Norge hadde latt EU styre over norsk fisk, latt utenlandske kapitaleiere kjøpe opp norske fossefall, eller latt globale selskaper ta kontroll over norske olje- og gassfelt, ville vi i dag vært et fattigere land. Senterpartiet vil også i framtida sikre nasjonal kontroll over naturressursene, både i form av privat og offentlig eierskap.

Den globale kampen om naturressurser vi ser i dag gjør det enda viktigere å sikre at forvaltningen og eierskapet av ressursene ligger under parlamentarisk kontroll i eget land. Derfor vil Senterpartiet fortsatt kjempe mot norsk medlemskap i EU.

Forsvar

Senterpartiet har over mange år jobbet målrettet for å styrke det norske forsvaret. Det er ikke mulig å beskytte vårt eget folkestyre, uten at vi evner å forsvare landet vårt. Gjennom vårt medlemskap i NATO, en allianse av selvstendige og samarbeidende nasjonalstater, vil vi forsvare oss selv og våre allierte. Norge er NATOs øyne og ører i nord. Gjennom et sterkt forsvar og en forutsigbar politikk sikrer vi trygghet og stabilitet i våre nærområder.

Senterpartiet har i regjering sørget for et historisk løft for Forsvaret, og vil i de kommende år sørge for å videreføre denne satsingen.

Matsikkerhet

Som nasjon må Norge til enhver tid sikre borgerne tilstrekkelig tilgang til mat. Det er historieløst å tro at Norge til enhver tid kan importere den maten vi trenger. En slik strategi er både naiv og uansvarlig. Dette har ikke minst de siste års krig i Europa vist til det fulle. Senterpartiet ser det som avgjørende å styrke matsikkerheten i Norge.

Senterpartiet har bidratt til at nasjonale kornlagre nå gjenopprettes. Den viktigste matsikkerheten får vi like fullt gjennom å øke vår egen matproduksjon. Dette vil Senterpartiet gjøre gjennom å sikre en langsiktig bedring av lønnsomheten i næringa, gjennom økte jordbruksoppgjør, sterkt tollvern og økte investeringsmidler.

Norsk strøm

Norsk strøm har ikke bare vært et konkurransefortrinn for norsk industri. Billig strøm har vært en forutsetning for byggingen av det Norge vi kjenner i dag.

Den norske vannkrafta er unik. Den er både billig og 100 % regulerbar. Fatale politiske feilgrep gjør at Norge er i ferd med å miste det konkurransefortrinnet som vannkrafta har vært for Norge. Mangelen på regulering av strømekSPORTEN gjennom utenlandskablene har mangedoblet strømprisen i Norge i perioder.

Senterpartiet støtter ikke tanken om å gjøre Norge til en del av EUs energiunion. EU har ført en energipolitikk som har svekket både produksjonen i egne land og velferden til egne borgere. Det er ikke mulig å gjøre Norge fullt integrert i EUs energimarked, og samtidig bevare konkurransefortrinnet norsk industri og øvrig næringsliv har hatt med norsk vannkraft. Tyske strømpriser i Norge er noe Senterpartiet aldri kan godta. Derfor vil vi ta tilbake nasjonal kontroll over norsk energipolitikk. Vi vil ha færre, ikke flere, utenlandskabler, og vi vil regulere strømeksporten i gjenværende kabler.

Sendt inn av: Sentralstyret

44. Trygghet i nærmiljøet

Alle trenger et sted man føler er hjemme, å være del av et lokalsamfunn og ha et trygt nærmiljø rundt seg. Senterpartiet ønsker å legge til rette for gode og sterke fellesskap. Slike fellesskap finnes gjerne i gode lokalsamfunn.

Tjenester nær folk

Trygge nærmiljø er avhengig av tjenester nær folk. Ingen vil at egne barn må bruke timer i buss til og fra skolen, at foreldre må bo på sykehjem langt borte, eller at man må bruke mange timer på å kjøre og hente i barnehagen.

Dagens kommunestruktur er den sterkeste beskyttelsen vi har mot sentralisering. Kort vei mellom folk og deres folkevalgte gjør terskelen for å legge ned skoler, barnehager og sykehjem større. Når Høyre og Frp vil legge ned fylkeskommunen, er det et valgløfte om kommende kommunesammenslåinger. Senterpartiet vil ikke presse frem kommunenedleggelser, men lytte til den lokale folkeviljen når det gjelder kommunestruktur.

Politi

Senterpartiet mener at alle, uansett bosted, skal være trygge på at deres sikkerhet blir ivaretatt av et tilstedeværende og synlig politi. Dette er grunnen til at Senterpartiet har sørget for å snu en utvikling i politiet fra sentralisering til desentralisering. Vi satser på et lokalt politi som har god kjennskap til sitt lokalsamfunn. Senterpartiet ønsker å styrke politiets ressurser og sørge for at politiet kan jobbe forebyggende i samarbeid med andre organer.

Narkotika og gjengkriminalitet

Vi har de seneste årene sett en urovekkende økning i narkotikabruk, spesielt blant ungdom. I lokalsamfunn og miljøer hvor narkotikabruk tidligere var tabu, er narkotika blitt langt vanligere. Det er ingen tvil om at Solbergregjeringens forslag om avkriminalisering av narkotika har senket terskelen for bruk blant mange.

Senterpartiet mener politiet må få flere virkemidler til både å avdekke og etterforske narkotikakriminalitet. I tillegg til å styrke politiets virkemidler og myndighet, må vi få slutt på at mange opplever narkotikabruk som risikofritt, ja endatil lovlig.

Tett knyttet til narkotikasalg ser vi en økning i gjengkriminalitet. Narkotikasalg representerer en betydelig inntektskilde for gjengkriminelle. Utviklingen i gjengkriminalitet er uakseptabel.

Senterpartiet har gjennom sin ledelse av justisdepartementet trappet opp arbeidet mot gjengene, for eksempel ved å innføre visitasjonssoner. Det betyr at politiet i bestemte områder og i avgrensede perioder kan avdekke våpen. Senterpartiet mener det trengs økte virkemidler for politiet i kampen mot gjengene.

Helse og omsorg

Senterpartiet vil sørge for at folk har et godt og likeverdig helsetilbud fra det offentlige i hele Norge. Folk skal ha samme trygghet for velferd og omsorg uansett hvilken inntekt man har eller hvor man bor i landet. Det er en grunnleggende del av den norske samfunnskontrakten. Samtidig vet vi at befolkningens behov vil øke i framtiden. Vi ser også at forventningene til hva det offentlige kan tilby øker. Dette må møtes med å slå ring om den universelle velferdsstaten. Innslaget av frivillige og ideelle aktører bør økes, men privat kommersiell sektor må begrenses siden dette fører til store forskjeller i tilbudet i sentrale strøk og distriktet.

Sendt inn av: Sentralstyret

45. Hele Norge

Senterpartiet ønsker å ta vare på det Norge vi er så glade i. Et Norge med små forskjeller mellom rik og fattig, og mellom bygd og by. Suksessen i den norske nasjonalstaten har vært vårt fellesskap og folkestyre. Som land har vi satset både på de store og små stedene. Vi har ønsket å bygge hele landet for å få utvikling fra Finnmark i nord til Agder i Sør. Uansett om man bor i Tana eller Kristiansand skal man vite at barna får en god skolegang, at foreldre mottar god og trygg omsorg der de bor og at man mottar den helsehjelpen man trenger, når man trenger det.

Senterpartiet vet at politikk virker. Norge trenger aktiv politisk styring. Hvis samfunnsutviklingen overlates til markedskreftene, fører det til større forskjeller og økt sentralisering. Senterpartiet vil ha politiske grep som utvikler hele Norge. Derfor har vi de siste årene innført tiltak som mange i norsk politikk hevdet var umulige. Der det tidligere kostet mye å pendle til og fra øysamfunn uten fastlandsforbindelse, er det nå gratis. Der prisene for å fly for både familier og bedrifter i distriktene tidligere steg, er prisene nå halvert. Mens mange måtte flytte hjemmefra for å ta høyere utdanning, tilbys det nå utdanning på en rekke nye steder. I kommuner som opplevde befolkningsnedgang, er det nå innført halverte barnehagepriser og sletting av studielån i distriktskommuner.

Senterpartiets politikk virker. De siste tre årene har vi snudd en trend. Der det tidligere var befolkningsnedgang i mange lokalsamfunn, ser vi nå oppgang. Dette gir optimisme for framtiden i mange lokalsamfunn.

Vi har gjort mye, men vil gjøre mye, mye mer. Personrettede tiltak rettet mot norske distriktskommuner har blitt godt mottatt. Disse ordningene kan utvides og gjøres på flere områder. Flere statlige oppgaver kan flyttes ut av Oslo sentrum til andre steder i hele Norge. Satsingen på norsk matproduksjon har bedret lønnsomheten for en rekke matprodusenter og skal bidra til ringvirkninger for lokalt næringsliv og arbeidsplasser. Satsingen på fornybare ressurser og sirkulærøkonomi gir muligheter for helt nye næringer basert på naturressursene som befinner seg i distriktene i hele landet.

Sentralisering er ingen naturlov. Med politisk vilje kan vi utvikle hele landet vårt og gi alle innbyggere frihet og mulighet til å bo og jobbe der vi vil. Til å skape et godt liv for våre familier – der vi selv ønsker. Over hele Norge.

46. Fensfeltet rommer trolig Europas største forekomst av sjeldne jordarter (REE)

REE er klassifisert som kritiske og strategiske råvarer av både Norge og våre allierte, og spiller en helt avgjørende rolle for den grønne omstillingen verden står overfor. I tillegg er REE essensielt for produksjon av høyteknologi og forsvarsmateriell. Det blir ingen grønn omstilling uten råvarer fra mineralutvinning.

I en verden med stigende spenning og stormaktsrivalisering, blir forsyningssikkerheten dessuten et viktig tema. Kina kontrollerer i dag verdikjeden for sjeldne jordarter, og Europa og Vesten er i stor grad avhengig av import. Fensfeltet er derfor helt sentralt i et næringspolitisk perspektiv, men om mulig enda mer avgjørende i et globalt strategisk sikkerhets- og forsvarspolitisk perspektiv.

Regjeringen har i sin mineralstrategi lagt en ambisiøs plan for en særskilt satsing på den type kritiske mineraler som finnes på Fensfeltet. Ny utvinning skal skje ved etablering av verdens mest bærekraftige mineralnæring, og løftes frem av sentrale virkemidler og et eget hurtigspor.

Arbeidet med utvinning av sjeldne jordarter er langt på vei nybrotsarbeid i Norge. Senterpartiet mener bestemt at vi må lære av historien for hvordan vi gjennom generasjoner har sikret at verdiene naturen gir oss fordeles på en rimelig måte, og kommer hele storsamfunnet til gode. Vi må videre sikre nasjonal kontroll over naturressursene, slik at vi sikrer eierskap, fordeling, beredskap, forsyning og forsvarsevne.

Videre arbeid med mineralutvinning må derfor legge følgende premisser til grunn:

1. En klart definert sikring av lokal involvering og medbestemmelse i plan- og forvaltningsprosesser. I dette ligger at overføring av myndighet til statlige organer ikke skjer på vertskommunenes bekostning.
2. En lovbestemt regulering av kompensasjon og inntekter til vertskommuner som stiller sine arealer, samt miljø- og naturverdier, til disposisjon for fellesskapet. De berørte lokalsamfunn må få en lovbestemt rett til en andel av verdiskapingen av utvinningen av verdifulle mineraler, i form av konsesjonsstyrte skatter og avgifter som går direkte til de berørte kommuner. Det vil være prinsipielt riktig og rimelig at mineralnæringen underlegges samme ordninger som annen naturressursutnyttelse som vannkraft og vindkraft.
3. En gjennomgang av eierskapsreglene med sikte på økt nasjonal kontroll med mineralressursene må settes på dagsordenen. Det må i dette bildet også foretas en vurdering av innretningen på konsesjonsreglene. Det er ikke tilstrekkelig kun med regler for å ivareta informasjon om hvem som er eier. Mineralnæringen har også et sikkerhetsaspekt, som tilsier et behov for å se nærmere på eierskapsreglene.
4. Det bør snarest etableres et statlig mineralselskap med minimum 51% statlig eierskap.
5. Tilpasse det statlige virkemiddelapparatet til denne type virksomhet med høy risiko i startfasen

47. Nasjonal kontroll over vannkrafta!

Fra tidlig på 1900-talet har vi som nasjon bygd opp et system på kraftsektoren som har tjent oss godt. Det har sikret landet forsyningssikkerhet og lave strømpriser. Norge har opparbeidet en viktig konkurransefordel, der norske strømpriser har ligget vesentlig lavere enn i land vi konkurrerer med. Nå er denne fordelene i ferd med å forsvinne.

Den stadig tettere tilknytningen til Europa, og da spesielt de to siste kablene til Tyskland og Storbritannia som økte eksportkapasiteten med 40%, har bidratt til stor prissmitte fra et dysfunksjonelt europeisk strømmarked med høye og svært varierende strømpriser.

De høye strømprisene har smittet over på prisene på nær sagt alle varer og tjenester, med høyere inflasjon og økte renter som resultat. Selv om det er etablert kompensasjonsordninger for husholdningene, landbruket og frivilligheten har strømpriskrisen fått dramatiske konsekvenser for innbyggere, næringsliv og norsk økonomi.

I Hurdalsplattformen er det slått fast at den konkurransefordelen vi har hatt i Norge med lave strømpriser skal videreføres, noe som er en viktig forutsetning for å utvikle attraktive lokalsamfunn og lønnsomt næringsliv i hele landet. Imidlertid er dette i direkte strid med prinsippene i EUs energimarked, der målet er like energipriser i hele markedet.

Problemene vi i dag har med et volatilt og dysfunksjonelt strømsystem må følges opp gjennom en helhetlig politikk som sikrer suveren norsk styring og kontroll over vannkraftressursene og alle avgjørelser med betydning for energisikkerheten og strømprisene i Norge.

Senterpartiet ber regjeringen sørge for folkevalgt styring og kontroll over krafta bygd på følgende prinsipper:

- EUs fjerde energimarkedspakke innlemmes ikke i norsk lov, ei heller utvalgte direktiver og forordninger.
- Vi må reforhandle avtalene og sikre kontroll over strømkablene til Storbritannia og Tyskland som ble åpnet av regjeringen Solberg i 2021, og vi må si nei til å fornye konsesjonen til Skagerak 1 og Skagerak 2 til Danmark når den utløper i 2026.
- Forsyningssikkerheten i Norge må sikres gjennom krav til magasinfylling. Det kan ikke tillates netto energiekspert når vannmagasinene er under et nivå som setter forsyningssikkerheten gjennom året i fare. Det må fastsettes kapasitetsgrenser for kraftutveksling som ivaretar et slikt prinsipp.
- Statnett fortsetter å administrere kjøp og salg av strøm gjennom kablene, herunder sikre eksport av overskuddskraft, en balansert kraftutveksling og mulighet for import når vi trenger det.
- Det må på plass mekanismer som sikrer at prisdannelsen i Norge i større grad skjer i skjæringspunktet mellom nasjonal produksjon og etterspørsel, som f.eks. gjennom en eksportavgift som gjør det mindre lønnsomt å eksportere når strømprisene i Europa er høye.
- Det må tas initiativ til forhandlinger med EU og Storbritannia for å finne omforente løsninger, der EØS-avtalen i dag hindrer Norge i å treffe ensidige nasjonale løsninger.
- Elektrifiseringen av olje- og gassinstallasjoner stanses til fordel for gassverk med rensing og karbonfangst. Arbeidet med å lage en nasjonal plan for fremtidig energiforsyning startes.
- Inntil vi har fått på plass strukturelle endringer som sikrer Senterpartiets mål om stabile, forutsigbare og konkurransedyktige priser for alle, må vi jobbe for at strømprisene til næringslivet og offentlig sektor ikke blir skadet av at forbrukerne får gunstige fastprisavtaler på strøm

48. Ombruk er veien til en bærekraftig byggebransje!

Våre mest bærekraftige bygg er allerede bygget. Med det menes at det som oftest er mer bærekraftig å fortsette å bruke et bygg som allerede er bygget fremfor å rive det og bygge nytt. Fokuset på bærekraft i byggebransjen har pågått en stund, og økte energipriser og bærekraftsfokus er noe som har akselerert det.

I mange år har standarden for bransjen vært å rive og bygge nytt. Selv prosjekter med høye miljøambisjoner har gjort dette. I mange tilfeller betyr det at mange av materialene ikke kan benyttes igjen. Samtidig er det kjent at 40 % av verdens klimagassutslipp kommer fra byggeaktivitet og drift av bygninger, og så mye som 15% av verdens totale utslipp kommer fra utvinning av stål og betong. Derfor vil den mest klimavennlige løsningen som regel være å beholde dagens bygninger, og restaurere dem og oppgradere ved behov, fremfor å rive og bygge nytt.

Ikke alle bygninger er egnet for ombruk, men her vil det sannsynligvis være mulig å gjenbruke en del av materialene. I mange tilfeller mangler det at noen stiller krav til at det gjøres. I de tilfellene det må føres opp nybygg bør det være med tidlig i planleggingen av bygget at det skal være mulig å ombruke bygget i fremtiden. Planlegging for endret bruk og ombruk, samt et bygg som er enkelt å holde vedlike er viktige faktorer som kan øke byggets levetid.

Både lokale og nasjonale myndigheter har flere muligheter til stille krav slik at det sikres mer ombruk i byggebransjen. Lokale myndigheter kan benytte sin myndighet som planmyndighet og stille krav til ombruk og materialvalg gjennom bestemmelser i ulike planer. Nasjonale myndigheter kan forskriftsfeste krav om for eksempel gjennomføring av ombrukskartlegging og at det skal planlegges for ombruk i nye bygg.

En annen viktig mulighet som staten kan benytte seg av er investeringsstøtte som fremmer bærekraftige investeringer. Et godt eksempel på dette er at Husbankens støtte til bygging av omsorgsboliger også bør gjelde ombygging og restaurering av eksisterende bygninger for å redusere klimagassutslipp. Det samme gjelder investeringsstøtte gjennom Enova for energieffektivisering av bygninger. En styrket ordning her kan både bidra til at flere energieffektiviserer bygningene sine, samtidig som flere velger å oppgradere sine eldre bygg fremfor å rive dem og bygge nye.

Senterpartiet ønsker å ta en aktiv lederrolle innen reduksjon av klimagassutslipp fra bygninger og energieffektivisering av dagens bygningsmasse. Dette bør gjennomføres med både krav og insentivordninger som gjør det mer lønnsomt å ta vare på eksisterende bygningsmasse. Tiltakene skal gjennomføres på norske premisser, av norske myndigheter, og ikke via EU.

Senterpartiet vil:

- Stille krav om planlegging for mer ombruk i nye bygninger
- Øke levetiden i bygninger
- Åpne for at Husbankens støtte også omfatter ombruksprosjekter
- Gjøre energieffektivisering enda mer lønnsomt gjennom større bidrag fra Enova
- Sørge for at skatte- og avgiftsreglene likebehandler renoverte og nye bygg
- Opprette gjenbruksstasjoner eller andre løsninger (f.eks. ala app'en To Good To Go for matrester) for å gi enklere tilgang på brukte materialer
- Følge opp hvordan nye byggeforskrifter virker inn på mer gjenbruk av byggematerialer.

49. Mange bekker små – Oslofjorden må reddes med tiltak som fungerer

Miljøkrisa i Oslofjorden er reell. Lurven har tatt over for torsk og ålegress, og vi må styrke innsatsen for å reparere skadene.

Norsk institutt for vannforskning (NIVA) har rapportert at miljøtilstanden i Oslofjorden fortsatt er alvorlig. Fra 2019 til nå har det vært noen forbedringer, men fremdriften er for langsam og tiltakene utilstrekkelige for å nå miljømålene innen 2026.

Rapporten peker på at langvarig menneskelig aktivitet, som forurensning fra landbruk, avløp og industri har satt tydelige spor på økosystemet. Viktige arter som torsk og ålegrasenger er i nedgang, og fremmede arter utgjør en økologisk risiko.

Til tross for dette er det noen lyspunkter. Den økologiske tilstanden i indre Oslofjord har vist bedring de siste årene, og det har vært en positiv utvikling når det gjelder mange miljøgifter. Dette viser at den helhetlige tiltaksplanen har begynt å få effekt. Likevel er det behov for forsterket innsats over tid for å sikre en ren og frisk Oslofjord.

Store investeringer må til for å nå målene. For å unngå at kostnadene for kommunene og innbyggerne blir uforholdsmessig høye, må det økonomiske tiltak til. Senterpartiet mener å fjerne moms på vann og avløpsgebyret og rentekompensasjonsordninger kan være effektive og målrettede tiltak. Potten til tiltak for å redusere avrenning fra landbruket (SMIL og RMP) har økt de siste årene med Senterpartiet i regjering. Dette har gitt resultater og mengden NPK-gjødsel har gått vesentlig ned fra 2020. Når området med strengere miljøkrav nå utvides til flere fylker må potten utvides tilsvarende.

Landbruket anses som en viktig kilde til nitrogenforurensning av Oslofjorden. Forbruket av nitrogen, fosfor og kalium i landbruket er vesentlig lavere i dag enn det var for 25 år siden (SSB). I tillegg er det satt i verk en rekke tiltak mot forurensning (bufferoner, ikke pløying om høsten, redusert jordbearbeiding, delt gjødsling, fangvekster m.m.), som i sum ikke har gitt den ønskede effekten. Det er derfor stort behov for økt forskning for å forstå hvilke tiltak som gir størst miljøeffekt.

Det er allerede innført omfattende restriksjoner på fiske og fangst i fjorden, som det ennå ikke er mulig å fastslå effekten av. Fiskerne har selv praktisert egen-pålagte restriksjoner for å sikre bærekraftige bestander og er positive til å videreføre dette i samarbeid med forskere og forvaltning.

I januar la regjeringa fram forslag til tre store nullfiskeområder i Oslofjorden, hvor nesten hele Hvaler nasjonalpark er et av dem. Dette er svært inngripende forslag for yrkes- og fritidsfiske. Senterpartiet mener dette er ufornuftig forslag som bør forkastes. Moderne tråling med skånsomme fiskeredskaper gir minimale skader på havbunnen.

Det er komplekse årsakssammenhenger knyttet til situasjonen i Oslofjorden. Vi trenger mere kunnskap for at tiltakene skal bli mest mulig kostnadseffektive og treffsikre. Det er derfor viktig å intensivere forskningen på området. Det er over tid brukt altfor lite ressurser på forskning i vårt område. Alt for mye data hentes fra områder, forhold og metoder som er lite relevante for Oslofjorden. Fiskerne har lenge etterlyst relevant forskning basert på det fiskeriet som drives her og nå.

Det er viktig å etablere et tett og godt samarbeid mellom forskere, forvaltning og fiskeri som også ivaretar den innsikten som finnes innen den lokale fiskerinæringen.

Senterpartiet vil:

- Fjerne momsen på vann og avløp
- Gi kommuner rentefrie lån/rentekompensasjonsordninger for å imøtekomme store pukkellkostnader ved investeringer på selvkostfeltet på for eksempel nye renseanlegg og andre investeringen innen vann og avløp.
- Utvide potten til regionalt miljøprogram, spesielle miljøtiltak i landbruket og vannområdene for å gjennomføre viktige vannforbedrende tiltak i nedbørsfeltet til Oslofjorden.
- Samarbeide med fiskerinæringa for å finne fram til en optimal og bærekraftig forvaltning av fiske- og rekeressursene i fjorden, særlig med tanke på å sikre næringsaktiviteten
- Intensivere forskningen om årsakssammenhenger og tiltak som gir positive effekter på Oslofjorden

50. Bedre kommune- og fylkesøkonomi åpner dører til innenforskap

Norge skal være åpent, mangfoldig og inkluderende. Å være en del av et fellesskap gir trygghet og tilhørighet, men stadig er det flere som faller utenfor utdanning og arbeid, og den sosiale ulikheten i helse øker.

Dessverre går tallene i feil retning og andelen personer i utenforskap er høy mange steder i landet. I 2023 stod over 20 % av befolkningen i arbeidsfør alder utenfor arbeid og utdanning. Dette inkluderer unge og voksne som hverken er i jobb eller utdanning. Enkelte fylker er oppe i hele 25%. Blant unge i alderen 20-29 år er utenforskapet spesielt bekymringsfullt.

Dette er alvorlige tall. Ikke bare er dette et problem for den enkelte, men en utfordring som påvirker hele samfunnet. Dette gir også utslag i helsa, der de sosioøkonomiske forskjellene nå utgjør betydelige forskjeller i forventet levealder mellom ulike deler av landet.

Vi må ha tiltak som når alle innbyggere, uavhengig av bakgrunn, alder eller hvor man bor. For å kunne løse disse utfordringene må vi bli bedre på forebygging. Blir vi det, blir det mindre å reparere, og alle vil tjene på det. Flere må fullføre videregående skole. Flere må inn i arbeid. Flere må få gode hverdager gjennom å tilrettelegge for trivelige lokalsamfunn, fritidsaktiviteter, fysisk aktivitet og sosiale møteplasser.

Å løfte i flokk fungerer. For at det offentlige skal kunne levere gode tjenester som sikrer god folkehelse, gode lokalsamfunn og gode møteplasser som gir innenforskap, må vi jobbe på tvers av fag, etater, nivåer og partier. Fylkeskommunen har en viktig koordineringsrolle når det kommer til folkehelse og samfunnsutvikling. Kommunal sektor er en sentrale tjenesteleverandør for barn, unge og deres familier, og fylkeskommunen har en nøkkelrolle ved å ha ansvar for videregående utdanning.

Regjeringen har lansert et målrettede samfunnsoppdrag med mål om å inkludere flere barn og unge i utdanning, arbeid og samfunnsliv. Vi har dessverre ikke sett noen resultater av dette arbeidet enda. Utenforskap er beregnet å koste det norske samfunnet svimlende 73 milliarder kroner (2021). Paradoksalt gir en høy grad av utenforskap svak kommune- og fylkeskommuneøkonomi pga. store utgifter og reduserte skatteinntekter. Dette gir igjen små rammer til tiltak som gir økt inkludering. En negativ spiral, som alle taper på.

Ved å forbedre kommune- og fylkesøkonomien vil man kunne satse vesentlig mer på forebyggende arbeid i hele landet, og hjelpe kommunene til å lære av hverandre.

Økonomien fylkeskommunene trenger et kraftig løft for å kunne motvirke den dystre statistikken og få flere gjennom videregående skole, ut i lære og videre ut i jobb.

Senterpartiet vil:

- Styrke fylkes- og kommuneøkonomien betydelig for å sikre gode tjenester i hele landet.
- Styrke fylkeskommunens rolle i det regionale folkehelsearbeidet knyttet til inkludering.
- Be om en nasjonal, tversektoriell satsing for å intensivere arbeidet mot utenforskap som ser ulike departement og tiltak i sammenheng. Satsningen kan med fordel drives gjennom Samfunnsoppdraget på barn, unge og utenforskap, som regjeringen har startet.

Sendt inn av: Resolusjonskomiteen, basert på tema fra sentralstyret, med inspirasjon fra innkomne resolusjoner fra fylkene

51. Hele Norge

Senterpartiet ønsker å utvikle hele Norge. Et Norge med små forskjeller mellom rik og fattig, mellom bygd og by, sør og nord. Som land har vi satset både på de store og små stedene. Vi har ønsket å bygge hele landet for å få utvikling og gode lokalsamfunn fra Finnmark i nord til Agder i Sør. Uansett om man bor i Tana eller Kristiansand skal man vite at barna får en god skolegang, at eldre mottar god og trygg omsorg der de bor, og at man mottar den hjelpen man trenger, når man trenger det.

Politikk virker

Senterpartiet heier på politiske grep som utvikler hele Norge, og har de siste årene satt ut i live tiltak som mange i norsk politikk hevdet var umulige. Hvis samfunnsutviklingen overlates til markedskreftene alene, fører det til større forskjeller og økt sentralisering. Der det tidligere kostet mye å pendle til og fra øysamfunn uten fastlandsforbindelse, er det nå gratis. Der prisene for å fly for både familier og bedrifter i distriktene tidligere steg, er prisene nå halvert. Mens mange må flytte langt hjemmefra for å ta høyere utdanning, tilbys det nå utdanning på en rekke nye steder. I de minst sentrale kommunene er det nå innført halverte barnehagepriser og sletting av studielån. De siste tre årene har vi snudd en trend. Der det tidligere var befolkningsnedgang i mange lokalsamfunn, ser vi nå oppgang.

Dette er offensiv distriktspolitikk, og Senterpartiets politikk virker. Det gir optimisme for framtida.

Distriktspolitikk med flere formål

Det at vi har politikk for at det bor folk i hele Norge er ikke bare viktig for det enkelte lokalsamfunn, det er også viktig for forsvaret av landet. Det er viktig for folk i Haugesund at det bor folk i Indre Troms, og det er bra for folk i Ålesund at det bor folk i Aurskog. Levende bygder er en del av totalberedskapen vår.

Vi har gjort mye, men vil gjøre mye mer. Personrettede tiltak rettet mot norske distriktskommuner har blitt godt mottatt, og kan utvides til flere områder. Flere statlige oppgaver kan flyttes ut av Oslo sentrum til andre steder i Norge. Satsingen på norsk matproduksjon har bedret lønnsomheten for en rekke matprodusenter og vil bidra til ringvirkninger for lokalt næringsliv og arbeidsplasser. Boligpolitikken for distriktene kan tilføres nye virkemidler så det blir lettere og rimeligere å bygge og bo. En aktiv næringspolitikk vil legge til rette for et livskraftig og mangfoldig næringsliv med små og store selskap over hele Norge, og stimulerer til å videreutvikle eksisterende næringer. Samtidig gir satsingen på fornybare ressurser og sirkulærøkonomi muligheter for helt nye næringer basert på naturressursene som befinner seg lokalt.

Tjenester nær folk

Trygge nærmiljø og gode lokalsamfunn i by og bygd er avhengig av tjenester nær folk. Ingen vil at barn må bruke timevis i buss til og fra skolen eller tvinges til å flytte på hybel for tidlig, at eldre må bo på sykehjem langt borte, at man må være utrygg for om nødetatene er tilgjengelig om man trenger det. Uansett hvor du bor i Norge eller hvem du er, skal fellesskapet stille opp når det virkelig trengs. Både den lokale grunnskolen, og den videregående skolen, fungerer som lim i lokalsamfunn over hele landet, og holder liv i bygda. Kommuner og fylkeskommuner må ha en økonomi som sikrer grunnleggende velferdstjenester i hele landet.

Det er en stor utfordring for den enkelte og samfunnet som helhet at stadig flere faller utenfor utdanning og arbeid. Utenforskap koster det offentlige store summer, og vi bruker altfor mye på reparasjon. Senterpartiet vil ha et krafttak på tvers av etater og forvaltningsnivå for å forebygge utenforskap. Kommunene kan være nøkler i det forebyggende arbeid slik at flere fullfører utdanning

og flere kommer i arbeid. Gode lokalsamfunn, møteplasser, fritidstilbud og fysisk aktivitet er viktige tiltak for å lykkes.

Omstilling er nødvendig

Dagens kommunestruktur er den sterkeste beskyttelsen vi har mot sentralisering. Kort vei mellom folk og deres folkevalgte bidrar til at man bedre kan se lokale behov, og gjør terskelen for å legge ned skoler, barnehager og sykehjem større. Når Høyre og Frp vil legge ned fylkeskommunen, er det et valgløfte om nye virkemidler for å presse frem kommunesammenslåinger, med alt det medfører. Senterpartiet vil ikke tvinge frem kommunenedleggelser, men lytte til den lokale folkeviljen når det gjelder kommunestruktur.

Det offentlige står overfor fremtidige omstillingsbehov for å opprettholde et trygt velferdssamfunn. Utfordringer innen klima og sikkerhet, samt færre i arbeidsfør alder stiller krav til mer samarbeid og mindre silotenkning i det offentlige, både mellom kommuner og forvaltningsnivå. Oppgaver må løses med større fleksibilitet og mer tillit, og i tett samarbeid med frivillighet, pårørende og innbyggere. Mange mindre kommuner har allerede vært drevet på denne måten i lang tid. Senterpartiet vil ta tillitsreformen videre for å omstille offentlig sektor og kvitte oss med New Public Management og skjemaveldet.

Sentralisering er ingen naturlov. Med politisk vilje kan vi utvikle hele landet vårt og gi alle innbyggere frihet og mulighet til å bo og jobbe der vi selv ønsker. Til å skape et godt liv for oss selv og de rundt oss. Over hele Norge.

Sendt inn av: Resolusjonskomiteen, basert på tema fra sentralstyret, med inspirasjon fra innkomne resolusjoner fra fylkene

52. Nasjonal kontroll

Våre felles naturressurser

Norske naturressurser eies av oss alle i fellesskap. De har blitt, og skal også i framtida, forvaltes på en slik måte at de kommer hele folket til gode. Dette er kun mulig dersom Norge sikrer nasjonal kontroll over og nasjonalt eierskap til vår felles eiendom.

Jord, skog, fisk, olje og gass, fossefall og mineraler er verdifulle naturressurser som også i framtida må forvaltes klokt. Lokalsamfunnene langs kysten vår, inne i fjordene, i fjellregionene og i skogen, er skapt på forvaltning av naturressurser. De ble bygget opp av hardtarbeidende folk som ville bruke de lokale ressursene til å bygge ei framtid for seg og sine.

Dersom Norge hadde latt EU styre over norsk fisk, latt utenlandske kapitaleiere kjøpe opp norske fossefall, eller latt globale selskaper ta kontroll over norske olje- og gassfelt, ville vi vært et fattigere land i dag. Senterpartiet vil også i framtida sikre nasjonal kontroll over naturressursene, både i form av privat og offentlig eierskap.

Den globale kampen om naturressurser vi ser i dag gjør det enda viktigere å sikre at forvaltningen og eierskapet av ressursene ligger under folkevalgt kontroll. Derfor vil Senterpartiet fortsatt kjempe mot norsk medlemskap i EU.

Strøm

Norsk strøm har ikke bare vært et konkurransefortrinn for norsk industri. Rimelig strøm har vært en forutsetning for byggingen av det Norge vi kjenner i dag. Den norske vannkrafta er unik gjennom at den er både billig og nær 100 % regulerbar. Monumentale politiske feilgrep gjør at vi er i ferd med å miste det konkurransefortrinnet som vannkrafta har vært. Mangelen på regulering av strømeksporten gjennom utenlandskablene har mangedoblet strømprisen i Norge i perioder.

Senterpartiet støtter ikke tanken om å gjøre Norge til en del av EUs energiunion. EU har ført en energipolitikk som har svekket både produksjonen i egne land og velferden til egne borgere. Det er ikke mulig å gjøre Norge fullt integrert i EUs energimarked og samtidig bevare konkurransefortrinnet norsk industri og næringsliv har hatt med norsk vannkraft. Tyske strømpriser i Norge er noe Senterpartiet aldri kan godta. Derfor vil vi ta tilbake nasjonal kontroll over norsk energipolitikk. Vi vil ha færre, ikke flere, utenlandskabler, og vi vil regulere strømeksporten i eksisterende kabler. Vi vil ha mer politisk styring av utbyggingen av energinettet for å sikre at norsk næringsutvikling baserer seg på politiske prosesser og beslutninger som utvikler hele landet.

Matsikkerhet

Som nasjon må Norge sikre innbyggerne tilstrekkelig tilgang til mat. I dette ligger også et behov for å ha en beredskap dersom noe uventet skulle skje. Det er historieløst å tro at Norge til enhver tid kan importere den maten vi trenger. En slik strategi er både naiv og uansvarlig. Dette har ikke minst de siste års krig i Europa vist til det fulle. Det er også usolidarisk å planlegge for at vi alltid kan importere fra andre og ikke produsere det vi kan selv. Senterpartiet ser det som avgjørende å styrke matsikkerheten i Norge.

Senterpartiet har bidratt til at nasjonale kornlagre nå gjenopprettes. Den viktigste matsikkerheten får vi imidlertid gjennom å øke vår egen, løpende matproduksjon. Dette vil Senterpartiet gjøre gjennom å sikre en langsiktig bedring av lønnsomheten i næringa, gjennom blant annet økte jordbruksoppgjør, et sterkt tollvern og økte investeringsmidler.

Forsvar og totalberedskap

Senterpartiet har over mange år jobbet målrettet for å styrke det norske forsvaret. Det er ikke mulig å beskytte eget folkestyre, uten at vi evner å forsvare landet vårt. Gjennom medlemskap i NATO, en allianse av selvstendige og samarbeidende stater, vil vi forsvare oss selv og våre allierte. Norge er NATOs øyne og ører i nord. Gjennom et sterkt forsvar og en forutsigbar politikk sikrer vi trygghet og stabilitet i våre nærområder.

Senterpartiet har i regjering sørget for et historisk løft for Forsvaret. Den usikre og høyspente situasjonen verden og spesielt Europa nå står i viser at dette har vært viktig og riktig prioritering. Hvordan behovet blir fremover vil kunne utvikle seg og endre seg raskt. Det vil være avgjørende at forsvaret får de midler som trengs, og at arbeidet med beredskap styrkes ytterligere i tiden som kommer.

I tillegg til et styrket forsvar og et godt samarbeid med våre allierte er vi avhengig av at hele samfunnet tenker beredskap. Senterpartiet i regjering sørget for å få lagt fram ei stortingsmelding om totalberedskap. Totalberedskap handler om å sørge for at også sivilsamfunnet er forberedt på krise og krig. Vi må bygge opp motstandskraft mot sammensatte trusler og væreforberedt på at også det sivile kan understøtte militær innsats dersom det skulle være nødvendig.

Sendt inn av: Resolusjonskomiteen, basert på tema fra sentralstyret, med inspirasjon fra innkomne resolusjoner fra fylkene

53. Trygge nærmiljø

Alle trenger å føle på tilhørighet, å være del av et lokalsamfunn og ha et trygt nærmiljø rundt seg. Senterpartiet ønsker å legge til rette for gode og sterke fellesskap.

Viktigheten av blålys-etatene

Senterpartiet mener at alle, uansett bosted, skal være trygge på at deres sikkerhet blir ivaretatt. En viktig faktor i dette er å ha et tilstedeværende og synlig politi. Dette er grunnen til at Senterpartiet har sørget for å snu en utvikling i politiet fra sentralisering til desentralisering. Vi satser på et lokalt politi som har god kjennskap til sitt lokalsamfunn, enten det er by eller bygd. Senterpartiet ønsker å styrke politiets ressurser og sørge for at politiet kan jobbe forebyggende i samarbeid med andre organer.

Senterpartiet er bekymret for at tilgangen til akuttmedisinsk hjelp er under press. Nedskjæringer, bemanningsutfordringer og strukturelle endringer i helsetjenesten fører til en svekket akuttberedskap. Ingen liv skal settes i fare på grunn av dårlig beredskap og manglende ressurser. Det er behov for tiltak og en forpliktelse til å styrke helseberedskapen i hele Norge.

På samme måte ser vi verdien av de lokale brannmannskapene, som ofte rykker ut og er de som kommer først frem til ulykker og andre hendelser. Senterpartiet mener det er viktig at brannvesenet fortsetter å være et kommunalt ansvar, men det er viktig at kommunene får tilført nok midler til å opprettholde et forsvarlig brannvesen, og at staten bidrar til finansieringen der brannvesenet bidrar på de andre blålysetatenes områder.

Bekjempe kriminalitet

Tilstedeværende politi er avgjørende for å forebygge kriminalitet ved å skape trygghet, bygge tillit i lokalsamfunnene og avskrekke lovbrudd. Etter tidenes sentralisering av politiet under Solberg-regjeringen, har Senterpartiet arbeidet for å styrke det lokale politinærværet i distriktene, blant annet gjennom økt bemanning og gjenåpning av flere tjenestesteder.

Senterpartiet vil bekjempe den økende ungdomskriminaliteten gjennom en kombinasjon av forebyggende tiltak, tidlig innsats og tydelige konsekvenser. Vi vil styrke samarbeidet mellom politi, skoler, barnevern og fritidstilbud for å fange opp sårbare unge før de rekrutteres til kriminelle miljøer. Samtidig vil vi ha raskere reaksjoner på lovbrudd begått av unge, slik at konsekvensene blir tydelige og forebyggende.

Helse og omsorg

Senterpartiet vil sørge for at folk har et godt og likeverdig helsetilbud fra det offentlige i hele Norge. Folk skal ha samme trygghet for velferd og omsorg uansett hvilken inntekt man har eller hvor man bor i landet. Det er en grunnleggende del av den norske samfunnskontrakten. Samtidig ser vi et økende forventningsgap til hva det offentlige kan klare å innfri av tjenester i framtida. Dette må møtes med å slå ring om den universelle velferdsstaten. Innslaget av frivillige og ideelle aktører bør økes, men privat kommersiell sektor må begrenses siden dette fører til store forskjeller, både sosialt og geografisk.

Totalberedskap

Senterpartiet er beredskapspartiet. Enten det gjelder krise eller krig er det viktig å være forberedt på det utenkelige. Dette gjelder for forsvaret, men også for sivilsamfunnet. Derfor sørget Senterpartiet i regjering for at det ble lagt frem en totalberedskapsmelding for å bidra til at det sivile samfunnet også er forberedt, kan støtte militær innsats ved behov og som er motstandsdyktig mot sammensatte trusler og fiendtlig påvirkning utenfra.

Senterpartiet mener vi må styrke folkestyret, og med det motstandskraften mot autoritære krefter. Lokaldemokrati, korte avstander mellom dem som beslutter og dem som lever med beslutningene, et sterkt sivilsamfunn med aktiv frivillighet og et levende ordskifte som ivaretar ytringsfriheten er en betydelig grad av beredskapen vår.

Tillitssamfunnet, og trygge, gode og levende lokalsamfunn i hele landet er de viktigste byggesteinene i den sivile norske beredskapen.

Sendt inn av: Resolusjonskomiteen, på bakgrunn av resolusjonene 8, 12 og 35.

54. Nei til narkotika!

Narkotikabruk er gift for samfunnet. Narkotika er helseskadelig, farlig og tar liv. Det er et samfunnsproblem og rammer både brukere, pårørende og lokalsamfunn hardt. Det gir grobunn for kriminalitet, uro og utenforskap. Senterpartiet vil slå hardt ned på normaliseringen av narkotika vi har sett de siste årene.

Et viktig mål for rusmiddelpolitikken er å forebygge og redusere de negative konsekvensene rusmiddelbruk kan ha for den enkelte, for pårørende og for samfunnet som helhet. Det er spesielt viktig å forebygge at ungdom blir rusavhengige og faller utenfor samfunnet. Norge er i dag på europatoppen i kokainbruk blant ungdom. Det vil kunne ha store konsekvenser både storsamfunnet og for den enkelte, og må møtes både med mer forebygging og tydeligere oppfølging.

Narkotika fører med seg store konsekvenser for samfunnet. En av dem er kriminalitet. Gjennom en aktiv og forebyggende ruspolitikk, vil vi også kunne fjerne grunnlaget for den kriminelle økonomien som ofte baserer seg på narkotikaomsetning. Den organiserte kriminaliteten må strupes. I dette arbeidet må hele samfunnet bidra, og vi må sikre at politiet har nok ressurser og tilgjengelige virkemidler til å følge opp ungdom og slå ned på gjenger og narkotikakriminalitet. Senterpartiet i regjering har bidratt sterkt til økte bevilgninger og ressurser til politiet, og dette arbeidet må fortsette.

Selv om narkotika er forbudt, skal mennesker med rusmiddelproblemer og avhengighet møtes med gode helse- og omsorgstjenester og oppfølging. Dette er det bred enighet om. Dette betyr både å forbedre rusomsorgen og å sikre tilgang til helhetlige behandlings- og oppfølgingstilbud i kommune- og spesialisthelsetjenesten. I kampen mot narkotika er det også nødvendig med et forebyggingsløft. Dette handler både om generelle tiltak i samfunnet og konkrete tiltak rettet mot de som er særlig utsatt. I del 1 av forebygging- og behandlingsreformen som ble lagt frem av Senterpartiet og Arbeiderpartiet adresseres bredden av forebyggende innsats, skadereduserende tiltak, behandling og oppfølging av personer med rusmiddelproblemer.

Foreldre til ungdommer med risikoatferd opplever det som krevende å få riktig og tilstrekkelig hjelp. Det trengs en samordning med fokus på oppfølging og støtte til foreldre som ber om hjelp til å håndtere foreldrerollen i møte med kriminelle- og rusmiljøer.

I arbeidet med å bekjempe narkotika er tolletaten i en særstilling. En velfungerende tolletat er avgjørende for å redusere flyten av narkotiske stoffer over grensa. I tillegg er tolletaten i en nøkkelrolle for å kunne stagge gjengkriminalitet. Tolletaten har i for stor grad blitt nedprioritert. Senterpartiet i regjering startet en satsing på tolletaten, en satsing som må fortsette med økt kraft.

Solberg-regjeringens rusreform som strandet i Stortinget og riksadvokatens retningslinjer fra 2021 om politiets virkemiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker, har lagt grunnlag for en mer liberal holdning til narkotika. Blant annet har det versert en oppfatning om at såkalte "brukerdoser" er greit. Senterpartiet mener at dette ikke er greit. Lovbrudd skal ikke oppfattes som avkriminalisert bare fordi det betraktes som mindre alvorlig.

Dette gjør at flere ungdommer må forholde seg til narkotika på skolen, på fritidsarenaer og i russetida. Det at noe er ulovlig og straffbart er en barriere i seg selv. Når vi som samfunn fjerner og utvanner denne barrieren fjerner vi også en viktig grunn for ungdommer til å si nei til narkotika.

Noe av det viktigste vi kan gjøre for dagens barn og unge er å sørge for at de opplever mindre press mot å prøve ut narkotika. Sammen med et godt forebyggings- og behandlingsarbeid vil et klokkeklart nei til narkotika være det beste fundamentet for å ta opp kampen mot narkotika og narkotikaens konsekvenser.

Sendt inn av: Opprinnelig versjon sendt inn av Østfold Senterparti (res. nr. 49). Omarbeidet av resolusjonskomiteen på oppdrag fra landsstyret.

55. Oslofjorden – stort eksempel på en nasjonal utfordring

Senterpartiet ser at det vil være svært krevende for kommunene å komme i mål med nødvendige investeringer i vann og avløp i årene fremover. Økte kostnader på dette området begrenser seg ikke til området rundt Oslofjorden, men fjorden er et stort eksempel på en rekke utfordringer som vi ser at mange kommuner har knyttet til vannmiljø.

Kostnadsveksten er forventet å tilta fremover. Det betyr samtidig økte avgifter for innbyggerne. Mange oppgraderingstiltak er nødvendig i hele landet, og belastningen blir i tillegg gjort unødvendig høy gjennom EUs reviderte avløpsdirektiv. Direktivet er ikke beregnet for norske forhold og vil medføre store, unødvendige kostnader for klima, miljø, distriktene, forbrukere og landets økonomi.

For Oslofjorden er det i tillegg snakk om en miljøkrise. Algeoppblomstring har tatt over for torsk og ålegress, og det er åpenbart at vi må styrke innsatsen for å reparere skadene. Fjordområdet ligger langs det tettest befolkede området i Norge. Situasjonen i fjorden, med tilhørende tilsig, påvirker svært mange mennesker direkte eller indirekte, enten gjennom at bruken av fjorden gjennom muligheten for fiske og friluftsliv er forringet, eller fordi tiltakene og kostnadene knyttet til å forbedre tilstanden vil være dyre og inngripende. Oslofjorden er på mange måter et stort eksempel på utfordringer vi ser i fjorder og vassdrag over hele landet.

Norsk institutt for vannforskning (NIVA) har rapportert at miljøtilstanden i Oslofjorden er alvorlig. Rapporten peker på at langvarig menneskelig aktivitet, som forurensning fra avløp, industri og landbruk har satt tydelige spor på økosystemet. Den helhetlige tiltaksplanen for fjorden har hatt en viss effekt. Fra 2019 til nå har det vært noen forbedringer, men fremdriften er for langsom og tiltakene utilstrekkelige for å nå de miljømålene som er satt for 2026.

Store investeringer må til for å nå målene. For å unngå at kostnadene for kommunene og innbyggerne blir uforholdsmessig høye, må det økonomiske tiltak til. Senterpartiet mener at å fjerne moms på vann og avløpsgebyret er et effektivt og målrettet tiltak. Andre alternativer er at staten bidrar gjennom å gi kommuner rentefrie lån eller ved å utforme en rentekompensasjonsordning for å imøtekomme de relativt store investeringskostnadene som vil komme over kort periode, for eksempel på investeringer i nye renseanlegg. I tillegg må avløpsdirektivet tilpasses norske forhold, ellers må det nedlegges veto.

Landbruket har ofte arealer tett ved Oslofjorden eller ved vassdrag som ender opp i fjorden, og nevnes ofte som en viktig kilde til nitrogenforurensning. Samtidig viser statistikken at forbruket av nitrogen, fosfor og kalium i landbruket er vesentlig lavere i dag enn det var for 25 år siden. I tillegg er det satt i verk en rekke små og store tiltak mot forurensning. I sum så har ikke tiltakene gitt den ønskede effekten. Det er derfor nødvendig å styrke forskningen for å forstå hvilke tiltak som gir størst miljøeffekt. Dette vil også ha nytteverdi for andre vassdrag.

Potten for tiltak for å redusere avrenning av næringsstoffer fra landbruket (Spesielle miljøtiltak i jordbruket, SMIL, og regionale miljøprogram, RMP) har økt de siste årene med Senterpartiet i regjering. Vi ser nå at områdene som har strengere miljøkrav og behov for tiltak knyttet til vann og vassdrag utvides til flere fylker. Da må potten utvides tilsvarende.

Det er allerede innført omfattende restriksjoner på fiske og fangst i Oslofjorden, som det ennå ikke er mulig å fastslå effekten av. I januar sendte regjeringa ut forslag til tre store nullfiskeområder i fjorden på høring. Nullfiskesoner i Ytre Oslofjord er svært inngripende forslag, særlig for yrkesfiske, og noe som vil nærme seg en form for næringsforbud, uten tilstrekkelig sannsynliggjort effekt.

Senterpartiet mener dette er et ufornuftig forslag som bør forkastes.

Kraftige tiltak, inkludert fiskerestriksjoner, for å redde fjorden er viktig og riktig, men her er det også viktig at regjeringen tar en grundig vurdering av hvilke tiltak som er hensiktsmessig hvor i fjorden. Fiskerne har også selv praktisert egen-pålagte restriksjoner for å sikre bærekraftige bestander, og er positive til å videreføre dette i samarbeid med forskere og forvaltning. Det er over tid brukt altfor lite ressurser på forskning. Tiltak baseres i dag på data fra områder, forhold og metoder som ikke er relevante for Oslofjorden. Fiskerne har lenge etterlyst relevant forskning basert på det fiskeriet som drives her og nå, slik at tiltakene skal bli mest mulig kostnadseffektive og treffsikre.

Miljøkrise i Oslofjorden er reell, og kraftfulle tiltak må settes inn. Effektene påvirker alle langs hele fjorden, og tiltakene for å bedre forholdene påvirker i tillegg innbyggere og kommuner i alle vassdragene som til slutt munner ut der. Hva som er effektive tiltak må baseres på relevant forskning og må være forholdsmessige. Erfaringene har overføringsverdi til andre områder i landet. Det samme gjør de utfordringene som man ser på vann- og avløpsområdet, investeringsbehov i kommunene og tilhørende betydelige avgiftsøkninger for innbyggerne. Det store eksempelet som Oslofjorden er, gir et godt bilde av utfordringer som er gjenkjennbare også i resten av Norge.